KISTORMÁS Településképi Arculati Kézikönyv 2017

TARTALOM

Bevezetés	3
Kistormás bemutatása, története, településképi jellemzői és természeti értékei	4
Örökségünk	8
Településképi szempontból meghatározó területek	18
Ajánlások	23
Jó példák	64
Impresszum, források, köszönet	71
Melléklet: Kistormás Helyi védelem alatt álló örökségeinek jegyzéke	72
Melléklet: Kistormás Építészeti értékvizsgálati térképe	73
Melléklet: Kistormás Építészeti Örökségeinek Értékvizsgálati adatlapjai	74 - 80

BEVEZETÉS

Kistormás településképi története már régóta „íródik”, azaz évszázadok óta formálódik a település arculata, amelyet sok tényező alakított.

Ezt a több évszázada tartó folyamatot foglalja össze a Településképi Arculati Kézikönyv, amely által a Kedves Olvasó is betekinthet a Tolnai-Hegyhát dombjai között kialakult Kistormás településtörténetébe, valamint építészeti, táji és természeti értékeinek a gazdagságába.

Emellett a Településképi Arculati Kézikönyv segíteni is szeretné az itt élőket és a letelepedni vágyókat abban, hogy a településrészek karakteréhez illő ajánlások és jó példák által, sikerüljön olyan új épületeket és épületfelújításokat megvalósítaniuk, amelyek gazdagítják majd Kistormás településképi arculatát.

KISTORMÁS

B E M U T A T Á S

Kistormás dombokkal körülvett, patakvölgyben fekvő település, amely kedvező táji és természeti adottságokkal rendelkezik.

Közel három évszázaddal ezelőtt alakult ki az ősfalu a - ma már erdőkkel, szántóföldekkel mintázott - dombok lábánál elterülő széles völgyben, melyet vízfolyások szabdaltak, alakítottak már réges-rég óta.

A község településszerkezete, úthálózata és beépítésmódja alig változott az elmúlt évszázadokban. A völgyi falu lakóházai a keskeny telkek északi oldalhatárára épültek, ahol a házak többsége utcavonalra merőlegesen álló, csonkakontyos, nyeregtetős lakóház, amelyek a sváb népi építészet jegyeit viselik.

Kistormás településképében meghatározó a falu fölötti dombon épült Evangélikus templom is, amely a népi építészeti örökséggel, a táji és természeti értékekkel, valamint a kialakult tájhasználattal együtt a község településképi arculatának legfőbb elemei közé tartozik.

KISTORMÁS

TÖRTÉNETE

A Kistormás körüli dombokon található, feltárt régészeti lelőhelyek már régtől fogva lakott területről tanúskodnak. A helységnév első írásos említése az 1500-as évekből származik, amely alapján arra lehet következtetni, hogy a település feltehetően Árpád fejedelem Tormás nevű fiáról kapta a nevét.

A török hódoltság alatt Kistormás is ugyanúgy elnéptelenedett, mint a Tolna megyei falvak többsége. A település az 1700-as évek elején vált újra lakottá, amikor vándorló rácok érkeztek a lakatlan, de jó adottságokkal rendelkező területre. A rácok letelepedtek egy időre a gróf Zinzendorf Vencel tulajdonát képező területen, de néhány év múlva tovább álltak. Ez idő tájt került a Kistormás körüli vidék gróf Florimundus Mercy de Argenthau birtokába, aki szerette volna gyorsan benépesíteni új birtokát.

Mercy gróf nem késlekedett sokáig, s ezen elképzelésének a megvalósítása érdekében 1724-ben a Tolnánál partra szálló evangélikus német telepesek „fogadására” sietett, és kedvező ígéreteket ajánlva nekik, letelepítette őket a Kölesd melletti Harc-hegyen.

A szándéka az volt, hogy a messziről érkezett telepeseket egyesíti majd a már Kölesden élő református magyarokkal. A különböző vallású és nemzetiségű lakosok békés egymás mellett élése azonban túl nagy kihívást jelentett, kiéleződött a feszültség, ezért a németek zöme áttelepült az akkor még puszta Kistormásra, hogy egy tisztán evangélikus német falut hozzanak létre. Ezt sikerült is megvalósítaniuk, és néhány évtized alatt egy virágzó települést építettek fel Kistormáson.

KISTORMÁS

TÖRTÉNETE

Kistormás évszázadokkal ezelőtti településképével kapcsolatosan a történeti kutatások alapján azt lehet tudni, hogy a faluközpontban állt az uradalmi épület, amelytől ÉK-i és ÉNY-i irányban, a patak partvonala mentén, telkeket méretett ki a gróf, így kialakult az alsó, illetve a felső utca (a mai Petőfi és Kossuth utca).

A hosszú, keskeny telkek a völgytől indulva a hegyre futottak fel, és a telek „lábában”, a lakóházakra merőlegesen gazdasági épületeket (kocsiszínt, istállót, csűrt) építettek a sváb lakosok.

A népesség növekedésével kialakult a Nánai utca (a mai Dózsa Gy. utca) is, és a Hidas-patak túl oldalán lévő szegénynegyed, amit gúnyból „Városnak” neveztek hajdan.

A Mercy család után az Apponyiak birtoka lett Kistormás is. A gyorsan fejlődő településnek 1880-ban már 1213 lakosa volt, akik a kedvező táji és természeti adottságokat kihasználva, földműveléssel, állattartással és szőlőtermesztéssel foglalkoztak. A falu körüli domboldalakon termő szőlőből készült hajdan a messze földön híres „Tormás vére” nevű bor.

KISTORMÁS

TÖRTÉNETE

Kistormás és Kölesd története hol össze kapcsolódott, hol különvált. Ez utóbbi történt akkor, amikor a kölesdi német evangélikusok elkezdtek áttelepülni Kistormásra, így az evangélikus hitközség súlypontja is ide helyeződött át, de még egy ideig közösen tartotta fenn a két település az evangélikus eklézsiát.

Mercy gróf két évszázaddal korábbi gondolata, azaz Kistormás és Kölesd egyesítése is megvalósult, de csak 1938 - 1947 között. A II. világháború és az azutáni évek fájdalmas változást hoztak a Kistormáson élő svábok éltében is, mivel kitelepítették őket, és helyükre az Alföldről, illetve a Felvidékről telepítettek be új lakosokat, akik a településen kezdtek új életet.

Kistormásnak - az egykori „Bitangfalvának”, ahogy régen a környéken nevezték a falut -, ma (kb.) 356 lakosa van, önálló önkormányzattal, óvodával és orvosi rendelővel rendelkezik.

TELEPÜLÉSKÉPI JELEMZŐK

Kistormás településszerkezete a Kölesd, Felsőnána és Vajta irányába vezető utak mentén alakult ki, a településközpont pedig az utak metszéspontjában épült ki.

A településszerkezetet a természeti adottságokhoz alkalmazkodva alakították ki az itt letelepedő emberek. A Kistormás körüli, erősen csúszásveszélyes dombterület, a domboldalakról lefolyó csapadékvíz, valamint a településen átfolyó patakok vízhozama is befolyásolta a lakóházak és a gazdasági épületek telepítését, illetve az utcák és a vízelvezető árkok vonalvezetését.

Az oldalhatárra épült lakóházak a patak vonalához igazodva, szalagtelkeken sorakoztak egymás mellett, így a téli napsugarak a legkedvezőbben érték a házak udvari homlokzatát, tornácát és a konyhakerteket is.

Kistormás mai településképére még jellemzők a sváb népi építészeti értékeket képviselő, jó arányú, cserépfedéses, csonkakontyolt nyeregtetős lakóházak. A településen a házak oldalhatáron álló beépítési módja, a kialakult telekstruktúra és a természeti környezettel harmonizáló településszerkezet megőrzése a jövőben is javasolt településképi szempontból.

TÁJI ÉS TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

A Kistormás körüli dombok évszázadokon át be voltak ültetve szőlővel, és bőséges terméssel szolgálták még a háború utáni kitelepítettek helyére érzőket is, de mára szinte teljesen eltűntek a szőlőskertek. A lakosság idővel felhagyott a szőlőműveléssel, és a Kistormás körüli szőlők helyén sűrű erdők nőttek. A település körüli tájat gazdag növénytársulások jellemzik, a dombokon tölgyes erdők, a vizek mentén fűz- nyár ligeterdők, valamint rekettyésfűz cserjések találhatók, a hajdani gyümölcs - és szőlőkultúra helyén pedig főként akác- és fenyőerdők nőttek.

Az erdőket idővel benépesítették az erdei vadak is, és mára kedvelt vadászterületté vált a környék. A Kistormás körüli terület legmagasabb pontja a Szőlőhegy, a patak menti területek pedig a legalacsonyabbak.

Kistormás déli részén a Hidas-patak csordogál, amelynek vizét a falu határában felduzzasztották, ezáltal jelentős vízfelületű, táji értéket képviselő halastó jött létre. A kistormási tavak területe, valamint a község külterületén - a Kölesd és Zomba határában - csatlakozó dombvidéki területen lévő erdők az *országos ökológiai (zöld) folyosóhoz* tartoznak. Kistormás belterületén két *egyedi tájérték* is található, az egyik az óvoda kertjében lévő Quercus robur 80 cm törzsátmérőjű fa, a másik pedig a temető fává nőtt buxusai (Buxus sempervirens).

Az ökológiai folyosó mentén a természetes, környezetkímélő tevékenység és területhasználat folytatása javasolt, a terület védelme érdekében pedig hazai, honos fasorok és cserjések ültetése ajánlott.

TÁJI ÉS TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

Kistormás táji környezetét a földrajzi adottságok, és az ezekkel harmonikusan kialakult tájhasználat határozzák meg.

A település körüli területeken, a domboldalakról lefolyó csapadékvizek mély és tágas völgyeket alakítottak ki, így nagyobb szigethegyek, hegyhátak keletkeztek.

Ezek a lankás dombok kiváló termőhelyi adottságú területek. A település mezőgazdasági térségbe tartozik, mivel a község körül jelentős területen folyik mezőgazdasági művelés. A Kistormás körüli domboldalak más részeit visszahódították az erdők, ezért meghatározóvá vált a térségben az erdő - és vadgazdaság is.

A Kistormás körüli erdők és mezőgazdasági területek tájképi szempontból igen szépek, ezért a meglévő táji és természeti értékeket, valamint a kialakult tájhasználatot a jövőben is fontos védelmezni.

TÁJI ÉS TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

ÖRÖKSÉGÜNK

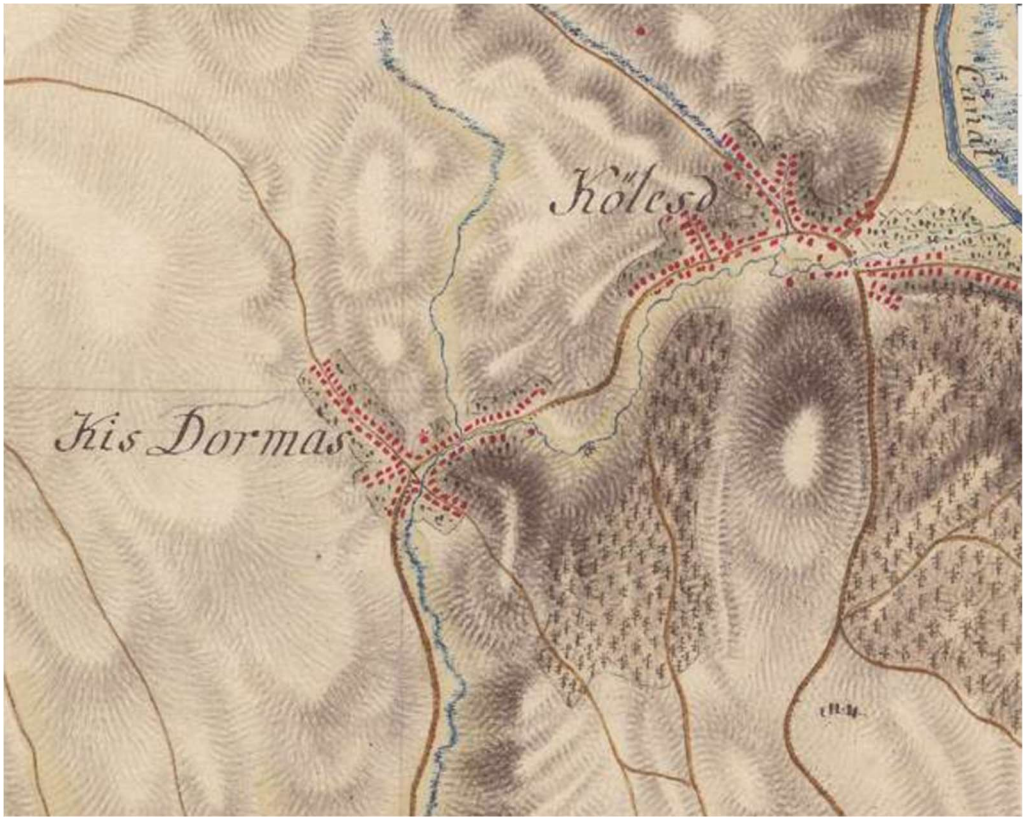

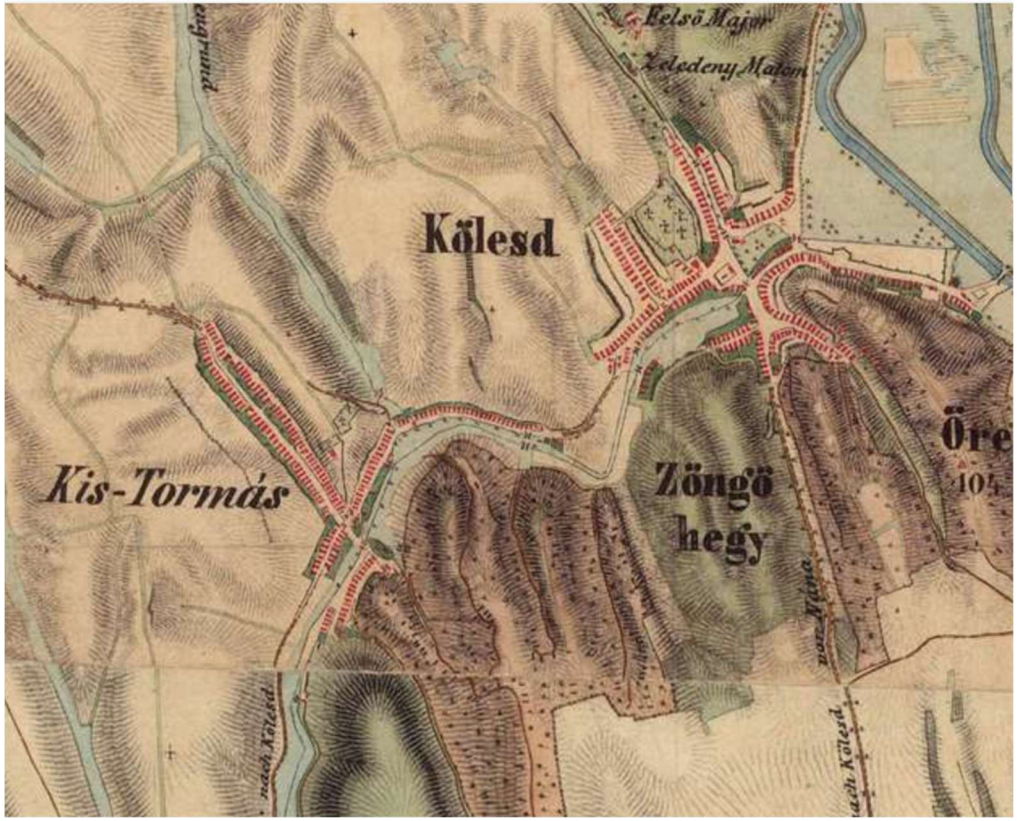

Az 1763-1787 között készített Első Katonai Felmérés térképén a településsé formálódó Kis Dormás (a mai Kistormás) korai településszerkezete látható. Az úthálózat vonalvezetése az egyszerűbb ábrázolás ellenére is jól mutatja, hogy a dombok lábánál lévő patakvölgyben, keskeny telkeken helyezkednek el a házak. A szőlőhegyre felvezető út két oldalán is házak sorakoznak. A Hidas-patak még (a mai Petőfi utcán) a házak között folyt, és csak később, a mederrendezés után került át a lakóházak mögötti területre. A térkép már az 1777-ben épült templomot is ábrázolja.

Az 1806-1869 között készített Második Katonai Felmérés térképe már a szépen kiépült Kis-Tormás, azaz a mai Kistormás két évszázaddal ezelőtti településszerkezetét mutatja. Ekkorra már több lakóház is készült, mivel sokan áttelepültek a szomszédos Kölesdről. A mai Petőfi utca patak felőli oldalán a házak nagyrésze eltűnt, és nagyobb zöldterület (gyümölcsös, kert) lett a helyén. A szőlőkhöz vezető utca mentén álló házak sem láthatók már, viszont a patak közelében újabb településrész formálódott, és a templom mögött lévő temető területét is jelöli már a térkép.

ÖRÖKSÉGÜNK

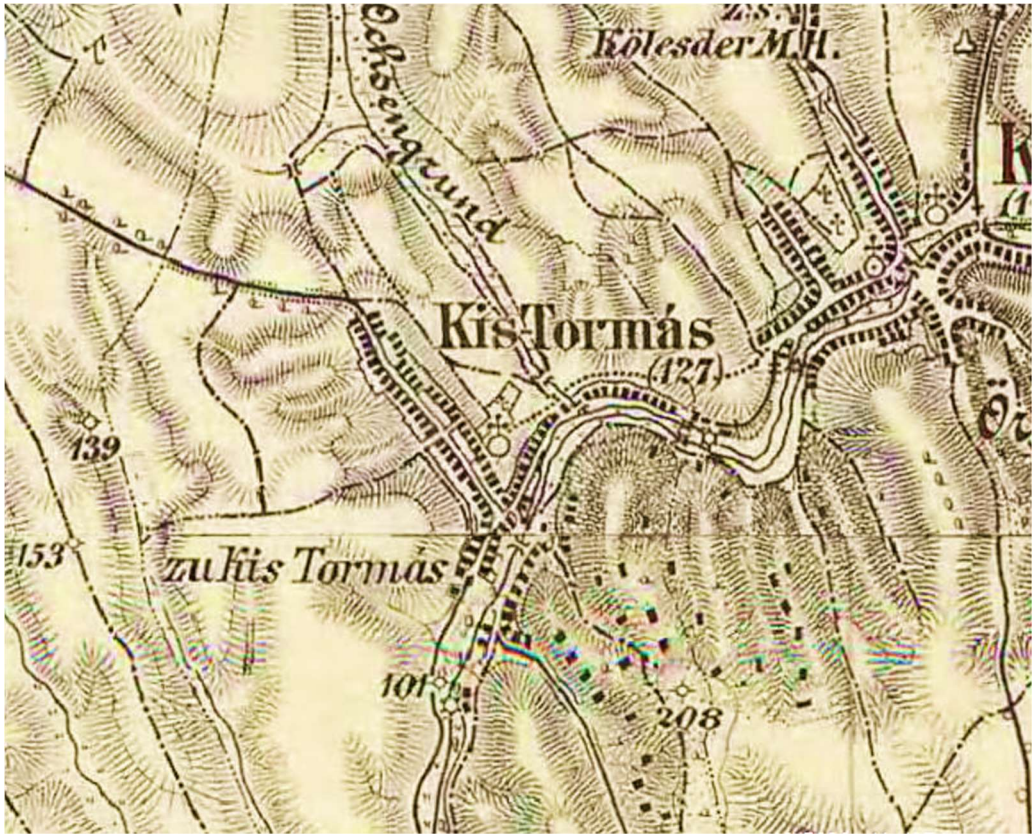

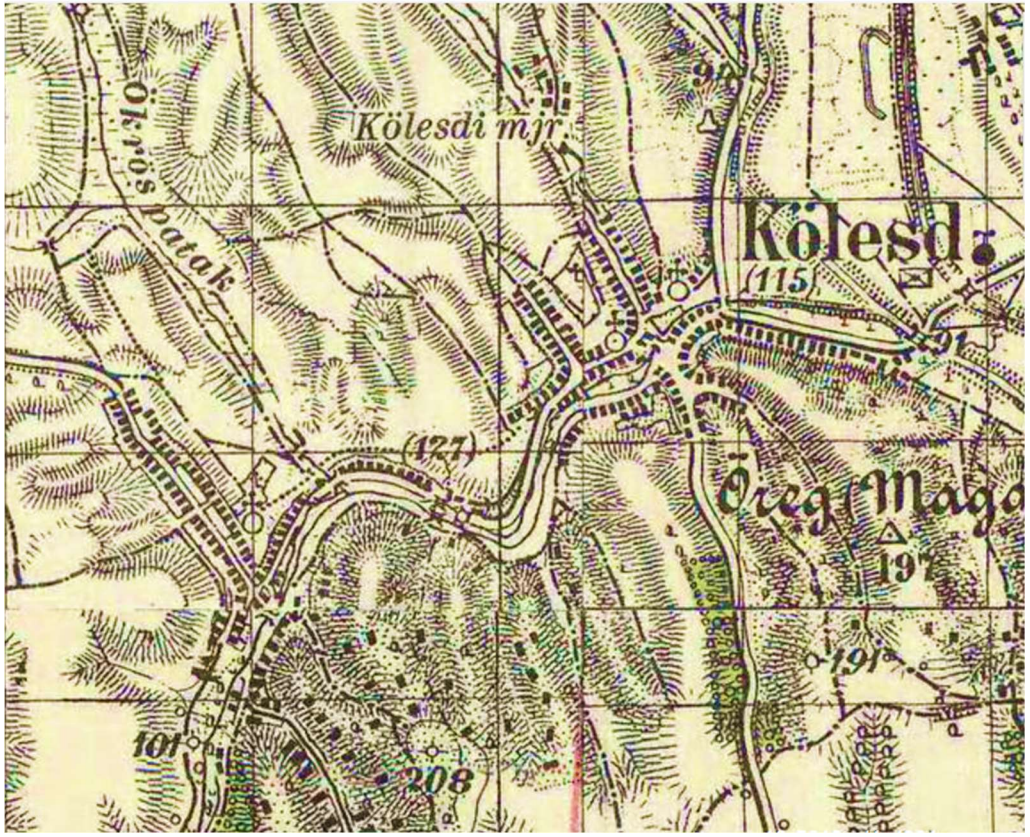

A Harmadik Katonai Felmérés 1869-1887 között készített térképén Kis-Tormás településszerkezetében az előző felméréshez képest jelentős változás nem látható, de a településről kivezető utak száma megnövekedett. A településtől délre elterülő dombokon még jelentős számú, elszórtan elhelyezkedő épületet láthatunk. Ezekben az időkben élte Kistormás a virágkorát, ekkor volt a legmagasabb a lakosok száma, és az itt élőknek a szőlőtermesztés jelentette a megélhetés egyik forrását.

A Negyedik Katonai Felmérés (1941) térképén Kistormás a szomszédos Kölesdhez tartozott, ezért nincs feltüntetve a település neve. A Kossuth utca egyik oldalán szabályos rendben sorakoznak a lakóházak, míg a másik oldalon a vizes területek miatt jelentős eltérés látható a telepítésnél. A szőlőhegy még ekkor is intenzív művelés alatt volt, és a felvezető út mentén újabb házak épültek, de a II. világháború utáni kitelepítést követően hanyatlásnak indul az évszázadokon át megművelt szőlős terület.

KISTORMÁS

ÖRÖKSÉGÜNK

A XIX. században készült Kataszteri Felmérés térképén már jóval részletesebb képet kapunk az egykori Kistormásról a Katonai Felmérések térképeihez képest.

A falu településszerkezetét, az utcákat, a telekosztást, a lakóházakat, a melléképületeket, valamint a környező dűlőutakat és a mezőgazdasági területeket is pontosan ábrázolja már ez a kataszteri térkép, amelyen még a tulajdonosok neve is feltüntetésre került.

Így nemcsak Kistormás belterületéről, hanem a környező dombokon lévő szántó- és szőlőterületekről is hasonlóan részletes adatokat találunk. A térképen jól látható, hogy számtalan keskeny és hosszú parcella jellemezte hajdan Kistormás kül- és belterületét is.

A kataszteri térkép a www.mapire.eu oldalon található.

ÖRÖKSÉGÜNK

Kistormás régi idők „nyomait” őrzi, mivel a község határában őskori, rézkori, kelta, római és középkori leletek is előkerültek.

A község külterületén négy nyilvántartott régészeti lelőhely is található, de a vízparti területek és a szántók is rejthetnek még régészeti szempontból érdekes leleteket.

Kistormáson az 1700-as években sváb telepesek telepedtek le, és ők rakták le azokat az „alapokat”, amelyekre aztán a későbbi nemzedékek is „építkeztek”.

A német területekről magukkal hozott kultúra és életmód, valamint az evangélikus vallás olyan erős identitást adott a falu alapítóinak, amelyből rövid idő alatt egy virágzó települést tudtak létrehozni Kistormáson.

Az Evangélikus templom és az évszázadokon át formálódó sváb népi építészeti értékek még ma is meghatározzák Kistormás településképi arculatát.

ÖRÖKSÉGÜNK

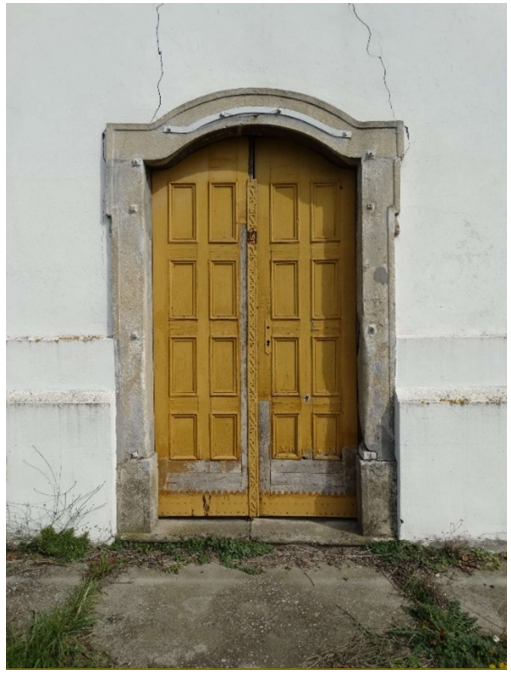

Kistormáson a településképi szempontból meghatározó építészeti és műemléki épített örökség az itt élő evangélikus német lakossághoz kötődik. A betelepülő sváb lakosok a falu fölé magasodó dombon építették fel a szabadon álló, egyhajós Evangélikus templomukat, amely ma a település egyetlen műemléki védelem alatt álló épülete.

Az Evangélikus templom építéséhez az 1776. évi alapkőletétellel kezdtek hozzá, és mivel az építkezés gyorsan haladt, a kapu fölötti latin nyelvű kőtáblán már az 1777. évi felszentelésről értesülünk. A templomtornyot azonban csak az 1781-es Türelmi rendelet után sikerült felépítenie az evangélikus közösségnek.

A torony két évszázadig állta az idő próbáját, de 1980-ban megsérült a fedélszerkezete. 1993-ban került sor a torony ideiglenes lefedésére, de újjáépítése azóta sem valósult meg. A műemléki védelem alatt álló kistormási templom 1999-2000-ben csupán külső és belső felújítást kapott, amelyet német adományból valósítottak meg.

Az evangélikus gyülekezet a háború után lassan megszűnt a településen, így ma már nincs „gazdája” a templomnak, amelynek oldalán 2005-ben szerkezeti repedések jelentek meg. A beavatkozás szükséges lenne, mert így erősen leromlott állapotban, felújításra várva álldogál a templom a falu fölötti kisdombon.

ÖRÖKSÉGÜNK

Kistormás mai településképi arculata még mindig magában hordozza a sváb népi építészeti örökség formagazdagságát. A házak értékét a gazdagon faragott faoszlopos tornácok, a jó arányú, osztott ablakok, a visszafogott vakolatdíszű oromzatok, az üvegezett padlásablakok, a kis padlásszellőzők és a tornác végi nyílásba beépített, gazdagon díszített ajtók adják.

A településen megmaradt lakóházaknak és gazdasági épületeknek egyrésze helyi védelem alatt áll.

Ezek további megőrzése és felújítása javasolt a sváb népi építészeti hagyományok által kialakult településképi arculat megtartása érdekében, illetve Kistormás történeti karakterének megtartása miatt.

Kistormás helyi védelem alatt álló örökségeinek jegyzékét, valamint építészeti örökségvédelmi térképét és értékvizsgálati adatlapjait a Településképi Arculati Kézikönyv melléklete tartalmazza.

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

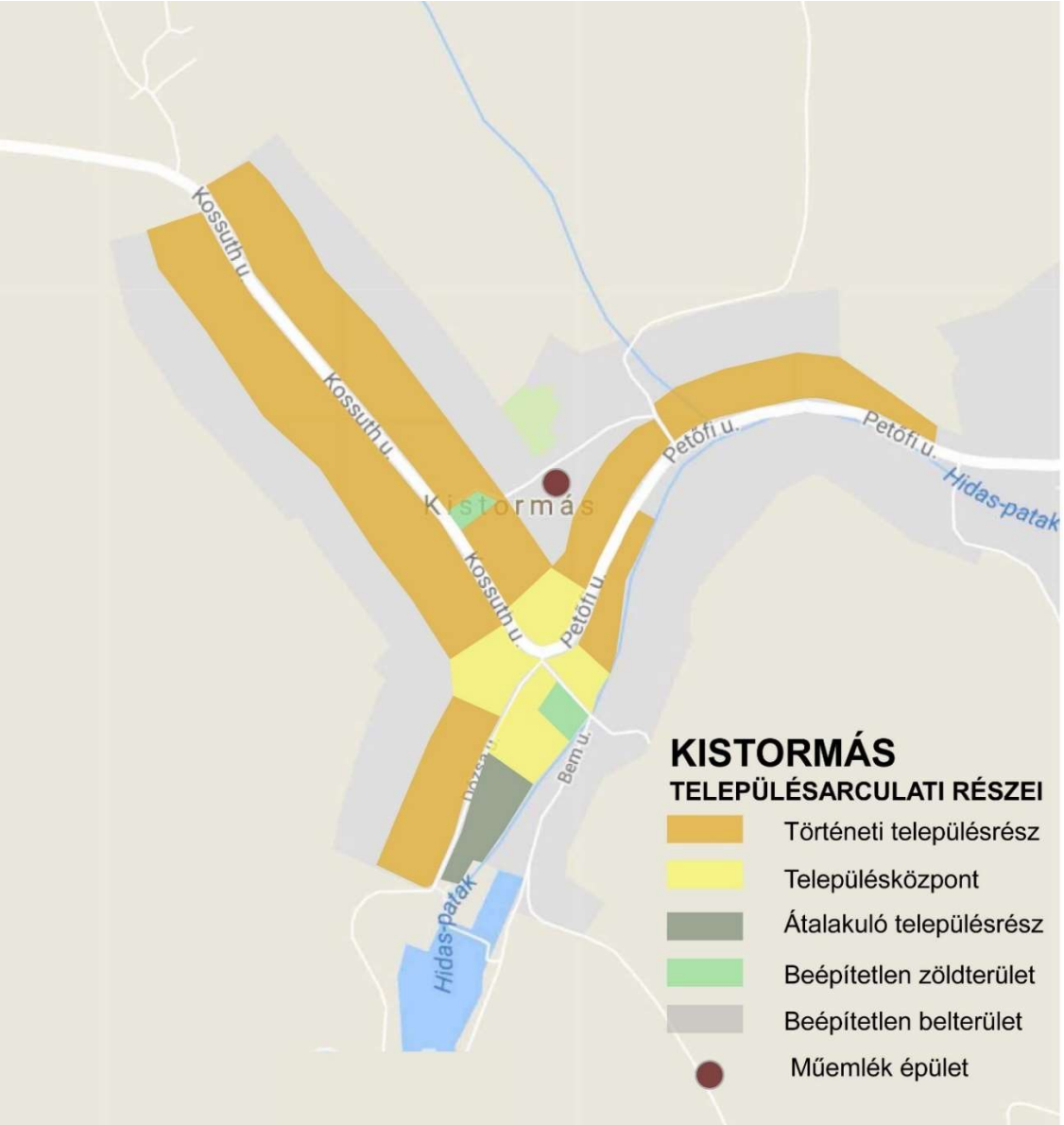

A Kistormás belterületét ábrázoló térképen három különböző, beépített településrész határolható le, a történeti, az átalakuló és a településközponti rész, illetve jelölve van a beépítésre nem szánt zöldterület és a beépítetlen belterület.

Ezekre a településrészekre ad ajánlásokat a Településképi Arculati Kézikönyv a telepítési, a terepalakítási, a magassági, a homlokzatképzési, az anyaghasználati és a részletképzési témakörökben, illetve összevontan foglalkozik az utcákkal, a közterekkel, a kertekkel és a kerítésekkel.

Kistormás történeti településrésze a Kossuth utca és a Petőfi utca mindkét oldala, valamint a Dózsa György utca É-i oldala, ahol még sok oldalhatáron álló, földszintes, tornácos lakóépület található, amelyek egy része helyi védelem alatt áll.

Átalakuló településrész a Dózsa utca DK-i vége, ahol a közelmúltban épült új ház.

A településközponti településrészen utcával párhuzamos gerincű, zártsorú beépítésű, kisvárosias jellegű épületek állnak.

Itt található a Polgármesteri Hivatal, az Óvoda, a Művelődési ház és a Bolt, illetve az egyik épületben egy kisebb üzem (varroda) működik.

Kistormás beépítésre nem szánt zöldfelületi rendszeréhez tartozik a Sportpálya, a Játszótér, az Evangélikus templom körüli terület és a temető.

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRÉSZ

Kistormás történeti településrészére az évszázadokkal ezelőtt kialakult, oldalhatáron álló beépítés jellemző, ahol az utcára merőleges, vert vagy vályogtégla falazatú házak fafödémmel, faragott fa oszlopos tornáccal, 35-45 fok közötti tetőhajlásszöggel épültek. A tetőformák egyszerűek, általában cserépfedésű csonkakontyolt nyeregtetők.
A lakóházak utcai homlokzata fehér vagy világos színű, amely vakolatarchitektúrával van díszítve, és két osztott ablak, padlásszellőző, valamint tornác végi, színesüveg betétes faajtó van rajta. A lakóépületek udvar felőli homlokzatát fehérre meszelték, a nyílászárókat és a tornácoszlopokat pedig ugyanolyan színűre festették.

Kistormáson a lakóházak főhomlokzata általában az utcavonalon áll, de néhol vissza van húzva, ezáltal kis virágos előkertek alakultak ki. A Kossuth utcában a változó vízhozamú patak miatt, egy-egy szakaszon távolabbra került a házak beépítése az úttól.
Kistormáson a melléképületek a lakóházak folytatásában épültek, de néhol a telek végén keresztbe forduló elrendezéseket is láthatunk.
A községben az utcák szélesek, az útburkolat melletti zöldsávban nyílt árkok találhatók, a kerítések előtt pedig keskeny járdák húzódnak. A kerítések jellemzően áttörtek, és fém- vagy faanyagból készültek.

TELEPÜLÉSKÖZPONT

Kistormás településközpontjában, az utcák találkozásánál néhány zártsorú, utcával párhuzamos tetőgerinccel épült épület alkot önálló egységet.

Ezekben az épületekben található a Polgármesteri Hivatal, az Orvosi rendelő, az Óvoda, a bolt, illetve az egyikben egy varroda működik.

A településközponton kívül a falu más utcáiban is vannak utcával párhuzamos tetőgerincű épültek, amelyeket vakolatarchitektúra díszítés, valamint más arányú, más méretű nyílászárók (ajtók, ablakok, kapuk) jellemeznek.

Az épületek díszítésében is a kisvárosias formaelemek figyelhetők meg: a bádogos szerkezetek részletgazdagok, a homlokzaton néhol megjelenik a téglaburkolat, a faredőny, amelyek karakteresen eltérnek a település hagyományos, népi lakóépületeitől.

Ezek az épületek Kistormás településképi értékei közé tartoznak, ezért megőrzésük és felújításuk javasolt.

ÁTALAKULÓ TELEPÜLÉSRÉSZ

Kistormás átalakuló településrészén, a Dózsa György utca egyik oldalán több üres telek áll Ezek közül az egyik szélesebb telken, szabadon álló lakóépület került elhelyezésére. A megépült lakóház telepítése, tömege és nyílászáróinak arányai eltérnek a történeti utcákban található házakétól.

Kistormás átalakuló településrészén a későbbi beépítéseknél, az új házak építésénél, vagy a meglévők átalakításánál és bővítésénél javasolt a terepviszonyokhoz, a táji és a természeti adottságokhoz, valamint az épített környezethez való illeszkedés.

A házak eresz- és gerincmagasságát, homlokzatképzését, tetőformáját, tetőhajlásszögét, színezését és a részletek kialakítását, valamint a kerteket, a kerti építményeket és a kerítéseket is a régi építészeti értékekből merítve, a környezettel harmonizálva alakítsuk ki.

BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT TERÜLET

Kistormás belterületén a beépítésre nem szánt területek közé tartozik a Játszótér, a Sportpálya és a patak menti zöldterület is, illetve az Evangélikus templom és a közelében lévő temető.

A házak előtti kertekben 40 - 50 évvel ezelőtt ültetett, különböző fajtájú, nagyra nőtt fenyőket láthatunk. A kertek hátsó részében meredek partfalak emelkednek, amelyekben pincéket alakítottak ki régen, a magasabban lévő kertrészeken pedig szőlőt és gyümölcsöt termesztettek.

Ezek a zöldterületek is hozzá tartoznak Kistormás zöldfelületi rendszeréhez, csakúgy, mint a települést körbevevő változatos táj, a szántóföldek, rétek, legelők és erdők, valamint a Hidas-patak halastóvá duzzasztott vízfelülete, amelyek gazdagítják a település táji és településképi értékeit.

Ezek a zöldterületek településképi szempontból Kistormás értékei közé tartoznak, ezért a jövőben is megőrzendők, illetve rendezéssel minőségileg javíthatók.

AJÁNLÁS

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRÉSZ

TELEPÍTÉS

Kistormás történeti településrészére az oldalhatáron álló, többségében előkert nélküli, utcavonalra merőlegesen kifutó telepítés a jellemző, de vannak olyan területek is, ahol a történeti fejlődés során az utcavonaltól kisebb vagy nagyobb előkerttel épültek a lakóházak. Az utóbbiaknál nagy valószínűséggel a terület időszakos vízzel borítottsága alakította ily módon a telepítéseket.

Kistormás történeti településrésze még több helyen is őrzi a régi sváb falu történeti településkarakterét, amelyhez ajánlott alkalmazkodni annak érdekében, hogy minél egységesebb településképet sikerüljön megtartani.

Az új épületek építésénél a környező házak telepítéséhez igazodva helyezzük el a telken a tervezendő házat, és a területi adottságokhoz alkalmazkodva alakítsuk ki a megfelelő beépítést.

A kialakult történeti utcaképet indokolatlanul figyelmen kívül hagyó telepítés megbonthatja a meglévő településképi harmóniát, ezért a körültekintő, alázatos telepítés elengedhetetlen.

AJÁNLÁS

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRÉSZ

TELEPÍTÉS

Kistormáson a falusias léptékű, harmonikus utcakép megőrzése ajánlott. Az utcák kialakítása, a kerítések formája és anyaga, illetve az utcai homlokzat arányainak a megtartása mind a hagyományos, emberléptékű falukép formálásának és megőrzésének eszközei. Az oldalhatáron álló, általában előkert nélküli lakóházak egytraktusosak, a melléképületek a ház vonalában, takarásban, szintén oldalhatáron folytatódnak, illetve merőlegesen befordulnak.

A történeti településrészen az új épületek illeszkedjenek az utcasor vonalába, formájuk se térjen el. Az oldalhatáron álló lakóházak között épülő új házak szintén oldalhatárosak legyenek, legfeljebb 50 cm-re kerüljenek a hőszigetelés és az alapozás miatt. A lakóház elé lehetőleg ne kerüljön melléképület, ha esetleg a garázs elhelyezésére indokolt ez a megoldás, abban az esetben ne az utcára nyíljon a garázskapu.

Ha az építtető olyan egyéni elképzeléseket, igényeket támaszt az építészeti tervezés során, amelyek nem illeszkednek a történeti településrészhez, akkor érdemes a település átalakuló területén választani telket, ahol megengedett a szabadabb telepítés, a modernebb tömegformálás, illetve a más homlokzati arányok és anyagok alkalmazása.

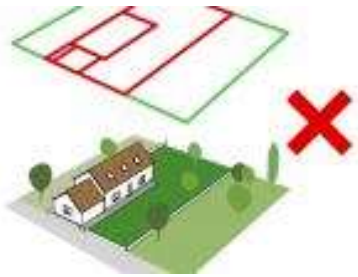

AJÁNLÁS

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRÉSZ

TELEPÍTÉS

Kistormás történeti településrészén, a Kossuth utca középső szakaszán a lakóházak telepítése eltér a falu más részein látható, „szokásos” utcavonalon állótól, vagy a kis előkertes kialakításoktól, amelyet az árok menti terület felvizesedése miatt alakíthattak így régen. A jelentős mértékben hátrahúzott telepítés, a táji és természeti adottságokhoz jól alkalmazkodó, megfigyelésen alapuló épületelhelyezési megoldás példája.

Ez a telepítési jelleg a Kossuth utca településközponti területéhez közelebb eső szakaszán is folytatódik. Kistormás településképi változatosságát mutatja ez a természetesen kialakult telepítés, amely az itt lévő játszótér zöldterületével, a dombokkal, valamint a templomhoz felvezető löszfalak határolta úttal és a falu fölé magasodó Evangélikus templom épületével egyedi faluképet alkot.

AJÁNLÁS

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRÉSZ

TELEPÍTÉS

Kistormás településközpontjától kissé távolabb, a Kossuth és a Dózsa György utca néhány telkén is állnak utcavonallal párhuzamos gerincű épületek, amelyek a történeti településrész hagyományos, népi lakóházai között vannak, de a falu központjában lévő, zártsorú beépítésekhez hasonlóan lettek kialakítva. Az egyikben az Iskola működött, a többi pedig valószínűleg a falu módosabb, vagy köztiszteletben álló személyei számára épülhetett. Ezek a házak az elhelyezésükkel, a magasságukkal, a nyílásrendjükkel, a tetőformájukkal, a homlokzatképzésükkel és az anyaghasználatukkal is különböznek az oromfalas parasztházaktól.

TEREPALAKÍTÁS

Kistormáson a lakóházak telke a település körüli domboldalak lábánál alakult ki. A telkek enyhén emelkednek az utcavonaltól a kert hátulja felé, ezért a lakóház azonos padlómagassága miatt, magasabb utcai lábazati fal látszik.

A településen kerüljük az épületek túlzott kiemelését, vagy túlzott terepszintbe süllyesztését, mivel az ilyen épület elhelyezési megoldások nagyon megnövelik a földmunka és az alapozás költségeit, mivel túl sok földmunkával járnak és vízelvezetési problémákat is okozhatnak.

Kistormás településrendezési terve szerint sok helyen van csúszásveszélyes talaj a telkek végében, ezért a terven megjelölt területekre eső telekrészekre nem szabad építkezni.

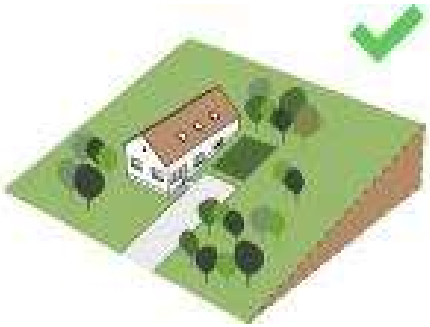

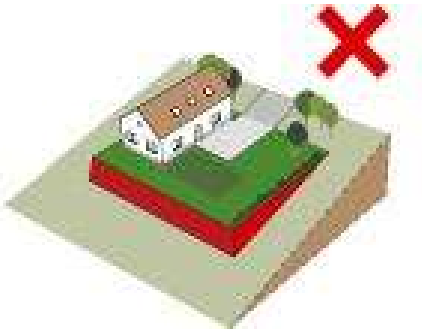

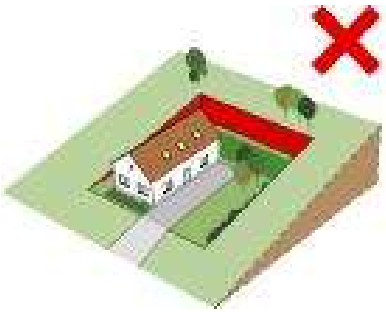

AJÁNLÁS

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRÉSZ

MAGASSÁG

Kistormás történeti településrészén a kialakult épületmagasságokhoz, a homlokzat tömör (fal) és áttört (nyílás) felületeinek arányaihoz ajánlott alkalmazkodni, hogy minél egységesebb utca-, illetve településképet sikerüljön megőrizni.

A történeti településrész településkarakterének megőrzése érdekében kerülni kell a túlzott épületmagasságokat és a kedvezőtlen homlokzati arányokat, amelyek nem illeszkednek a falusias környezetbe.

AJÁNLÁS

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRÉSZ

TETŐFORMA, TETŐHAJLÁSSZÖG

Kistormás történeti településrészére a hagyományos cserépfedéses, csonkakontyolt, nyeregtetős forma a jellemző. Az új épületek tetőformája is inkább az egyszerű, nyugodt formákat kövesse, és kerüljük a túlzottan összetett szerkezeteket.

Kistormás történeti településrészén kerülni kellene a 25 alatti és 55 fölötti tetőhajlásszögű tetőket, mivel az ilyen tetővel tervezett épületek kilógnak a jó léptékű, falusias utcaképből.

A lapostetős megoldások szintén idegenül hatnak a történeti környezetben, a kivitelezésük is költségesebb, és az esetlegesen nem szakszerű kivitelezés kellemetlen hibaforrás lehet.

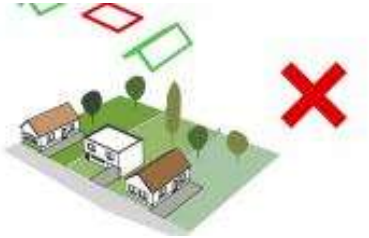

AJÁNLÁS

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRÉSZ

TETŐFORMA, TETŐHAJLÁSSZÖG

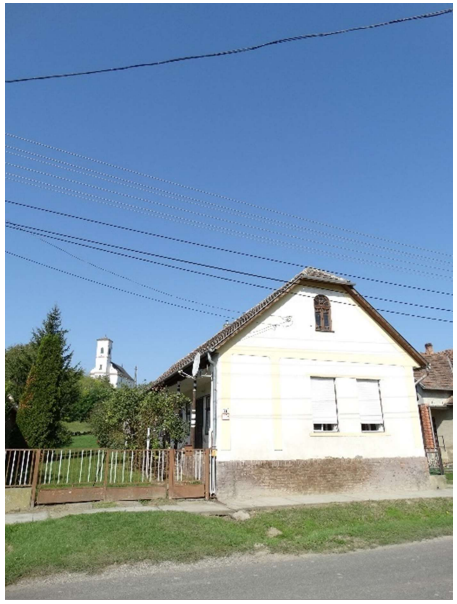

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRÉSZ

TETŐFORMA, TETŐHAJLÁSSZÖG

Kistormáson a Kossuth utcában álló épületek jól mutatják, hogy a történeti településrészen hogyan épültek egymás mellé az utcavonalra merőleges gerincű, hagyományos, csonkakontyos, nyeregtetős lakóházak, illetve az utcavonallal párhuzamos gerinccel telepített épületek.

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRÉSZ

HOMLOKZATKÉPZÉS, ANYAGHASZNÁLAT, SZÍN

Kistormás történeti településrészén alkalmazkodjunk a kialakult épületmagasságokhoz, a homlokzat tömör (fal) és áttört (nyílás) felületeinek arányaihoz, és az emberléptékű, egyszerű, nyugodt formákhoz.

A történeti településrészen földszintes, vagy tetőtér beépítéses épületek tervezése javasolt, de mivel a térdfalmagasság is jelentősen befolyásolja a homlokzati arányokat, ezért alacsonyabbra építsük.

Az utcafronton lévő erkély, vagy a falusias nyílásrendtől jelentősen eltérő nyílások alkalmazásával idegenként fog hatni a tervezett új épület, ezért inkább javasolt a történelmi tapasztalat során kialakult megoldások keresése. Az emeletráépítés, az aszimmetrikus tetők és a „modern” vonalú, formájú nyílászárók nehezebben illeszkednek bele a történeti településképbe.

A homlokzatok színezésénél, valamint az anyaghasználatnál is a sváb népi építészeti hagyományokon alapuló, és a történeti környezetbe illeszkedő megoldásokra javasolt törekedni, hogy minél harmonikusabb utca- és településkép alakuljon ki.

AJÁNLÁS

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRÉSZ

HOMLOKZATKÉPZÉS, ANYAGHASZNÁLAT, SZÍN

TORNÁCOK

Kistormáson is megtalálhatók a sváb népi építészetre jellemző faragott fatornácoszlopok. Voltak idők, amikor idegenek járták a települést, és felvásárolták ezeket a díszes tartószerkezeteket, de a községben azért megmaradt néhány háznál ez a településképi érték.

Az oszlopok főbb motívumai mellett, apró részleteiben válik egyedivé minden darab, és a visszafogott, természetes színek, valamint az aprólékos finom díszítettség, természetes szépséget adnak ezeknek a rendkívül szép kézműves munkáknak, amelyeknek a megőrzése javasolt.

A tornácoszlopok fejezete, törzse és kőlábazata is a klasszikus oszloprendek népi építészeti „megformálása”. A felújításoknál is javasolt megőrizni a tornácoszlopokat, és a nyílászárókkal megegyező színnel ajánlott lefesteni, ahogyan a régi időkben is tették a sváb lakosok.

TORNÁCOSZLOP FEJEZETE

TORNÁCOSZLOP TÖRZSE

TORNÁCOSZLOP LÁBAZATA

AJÁNLÁS

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRÉSZ

AJTÓK

Kistormás történeti településrészének jellegzetessége a gazdagon díszített, tornác végi felülvilágítós ajtó, amely Tolna megye más sváb falvaiban is gyakran alkalmazott homlokzati részlet volt.

A vésett faajtótáblák körül fa nyíláskeretek és párkányok díszítették a főhomlokzati ajtókat, melyek szintén fából készültek, míg az ajtó fölötti ablak változatos osztást és színes üvegbetéteket kapott.

Az utcai főhomlokzaton lévő, jellemzően két szárnyú ajtókat ritkán használták – csak kivételes alkalommal -, a mindennapokban az udvar felőli, tornácra nyíló ajtó volt használatos.

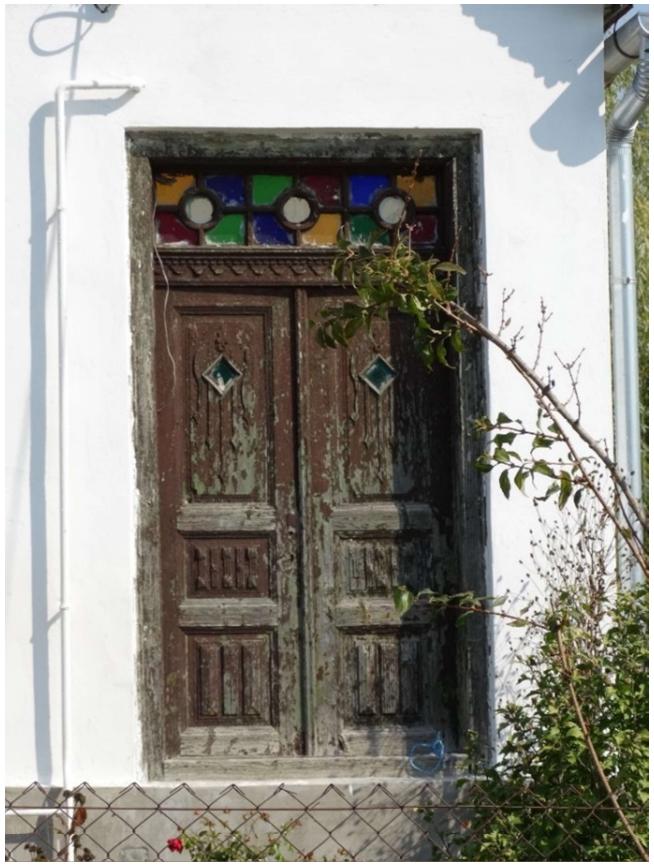

ABLAK

Kistormás történelmi településrészén a főhomlokzatokon jellemzően két ablak került az utcai lakóhelyiségre. Ezek az osztott ablakok keskenyebb méretűek és fazsalugáterrel, esetleg redőnnyel vannak felszerelve.

A településen egy érdekes árnyékolószerkezeti példát is találunk, ahol az utcai ablakra fém táblát készítettek és egyszerű, apró virágformákkal díszítették.

ABLAK

PADLÁSSZELLŐZŐK

A házak utcai oromzatán félköríves, üvegezett, vagy zsalugáteres padlástéri ablakokat és kis padlásszellőzőnyílásokat is felfedezhetünk, amelyeket vakolatdíszítéssel emeltek ki hajdan, s ezáltal gazdagabbá tették a homlokzatokat.

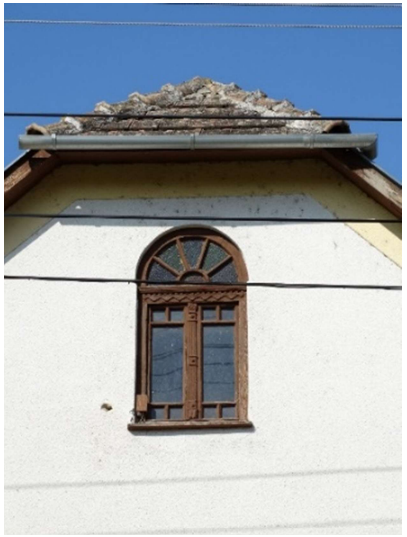

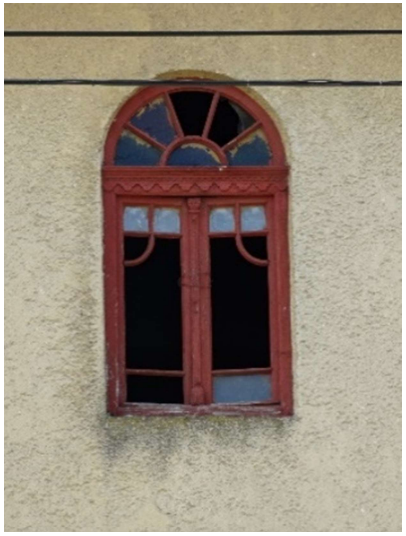
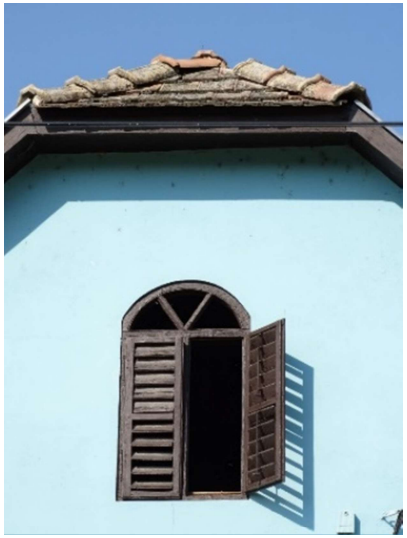

HOMLOKZATKÉPZÉS, ANYAGHASZNÁLAT

Kistormás történeti településrészére a vakolt homlokzatok jellemzők, felületképzésük általában meszelt, vagy kőporozott. Vannak egyszerű, díszítés nélküli, de találunk gazdagon díszített homlokzatokat is. A lábazatokat téglából falazták, vagy vakolták, az udvari homlokzatokon pedig a vakolt felületeken fehér meszelést alkalmaztak, amelyet évente átmeszeltek, hogy frissebb, tisztább legyen, illetve így a javításokat is eltudták fedni ez által.

A kistormási házak tornácainak faoszlopsora általában barna, vagy zöld színű. A tetőket a környéken elterjedt sárgás-szürkés apatini cseréppel fedték le. A tetők kiegészítő elemei a bádogos szerkezetek, amelyek részleteinek a kialakítására nagy gondot fordítottak a régi tetőszellőzők és vízgyűjtőüstök formálásánál. Egy-egy ilyen elem még megtalálható a településen, látványuk szinte ékszer a házakon.

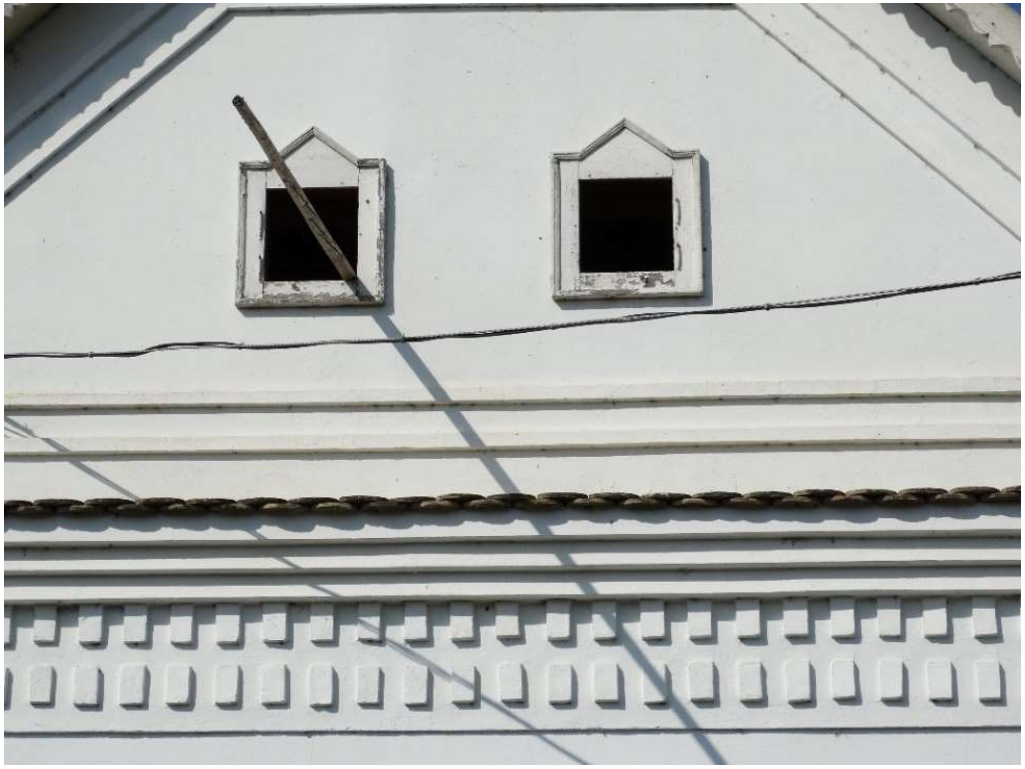

RÉSZLETEK

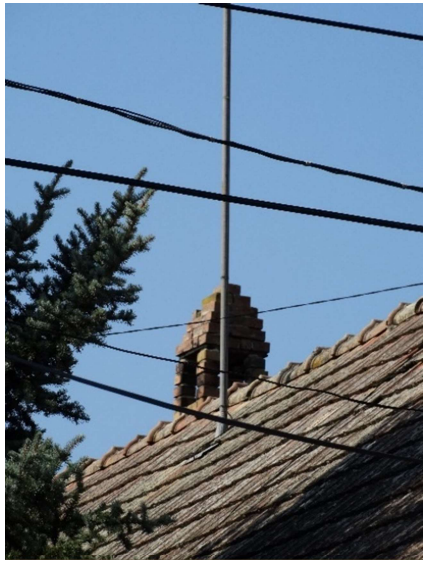

Kistormás történeti településrészein igazi falusias hangulatot és harmóniát árasztó részleteket fedezhetünk fel a lakóházakon, illetve az udvarokon.

A falazott téglakémények, a nyugodt tetőfelületek, a díszes oromdeszkák, a díszléccel keretezett kis padlásszellőzők, a szárított paprikafűzérek, a muskátlik és a szőlőlugasok is egyszerű, de mégis szép részletei a lakóházaknak, udvaroknak, illetve az utcaképnek.

A régi lakóházakon és melléképületeken érdemes megőrizni, felújítani a megmaradt részleteket, vagy újra elkészíttetni, mert ezekkel a hagyományos népi építészeti értékekkel is gazdagíthatjuk Kistormás településképi arculatát.

TELEPÜLÉSKÖZPONT

TELEPÍTÉS

Kistormás településközpontjában, a zártsorú beépítésű épületek tűzfallal kapcsolódnak egymáshoz, a beépítések földszintesek, de nagyobb belmagasság jellemző rájuk.

A településen találunk hézagosan zártsorú beépítést is, ahol az utcavonalon álló épület nem teljes telekszélességben került elhelyezésre, és kerítés kapcsolja össze a szomszédos épülettel.

Zártsorú beépítésnél az utcavonalra épüljön ki az új épület is. Az utcára merőleges gerincű épületek a történeti településrész hagyományos lakóházai közé illenek.

A településközpontban lévő épületek közfunkciót látnak el, nagyobb gyalogos forgalom van a környezetükben, ezért fontos a mellettük lévő járda kialakítása is. Az épületek műszaki és minőségi állapotát is javítaná, ha a járdák nem lennének szorosan nekibetonozva a lábazati falaknak, mivel a felcsapódó eső és hólé így veszélyezteti a falakat a felvizesedéstől.

Az épület és a járda között dilatációs hézag és szivárgó réteg kiépítése javasolt, valamint a járófelület épülettől kifelé történő lejtése az épületek állagmegóvása érdekében.

AJÁNLÁS

TELEPÜLÉSKÖZPONT

MAGASSÁG

Az új épület lehetőleg igazodjon a meglévő eresz- és gerincvonalhoz, de a változatos utcakép miatt kisebb magassági eltérés megengedett.

A túlzott magasságkülönbség az új beépítésnél kerülendő, illetve a lapostetős épület sem javasolt a településképben.

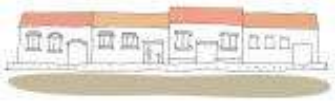

TETŐHAJLÁSSZÖG, TETŐFORMA

A zártsorú épületeknél a tetőhajlásszög 30-40 fok körüli legyen, de kisebb szögeltérések megengedettek. A túl nagy hajlásszögű tetőknél aránytalanul nagy tetőszerkezet jön létre, amely által túl nagy tűzfal is adódik.

A zártsorú épületekre a nyugodt, nem tagolt tetőforma a jellemző, ezért inkább tetősíkban fekvő tetőablakokat alkalmazzunk. A kedvezőbb térkihasználtság miatt igény lehet az álló tetőablakok betervezésére is, de ezeknél az ad szép építészeti megoldást, ha összefogva, vagy attikafalas kiemelésben jelennek meg.

HOMLOKZATKÉPZÉS, ANYAGOK, SZÍNEK

Kistormáson a kisvárosias stílust képviselő lakóépületek homlokzatképzésére is jellemző a vakolatarchitektúra, de találunk mészhomok téglával falazott épületeket is.

A zártsorú épületek felújításakor a homlokzatok és a lábazati falak felületképzésénél is a vakolatarchitektúrás díszítést, vagy a tégla burkolatú megoldást válasszuk.

A régi épületek felújításánál is világos színű, vagy fehér színt használjunk a homlokzatoknál, az eredeti részleteket pedig őrizzük meg és állítsuk helyre, és törekedjünk a harmonikus utcakép kialakítására.

A tetők lefedésénél szürke, barna, terrakotta színű, kiselemes tetőfedő anyagokat használjunk, és kerüljük a rikító színű, illetve a nagyelemes anyagokat.

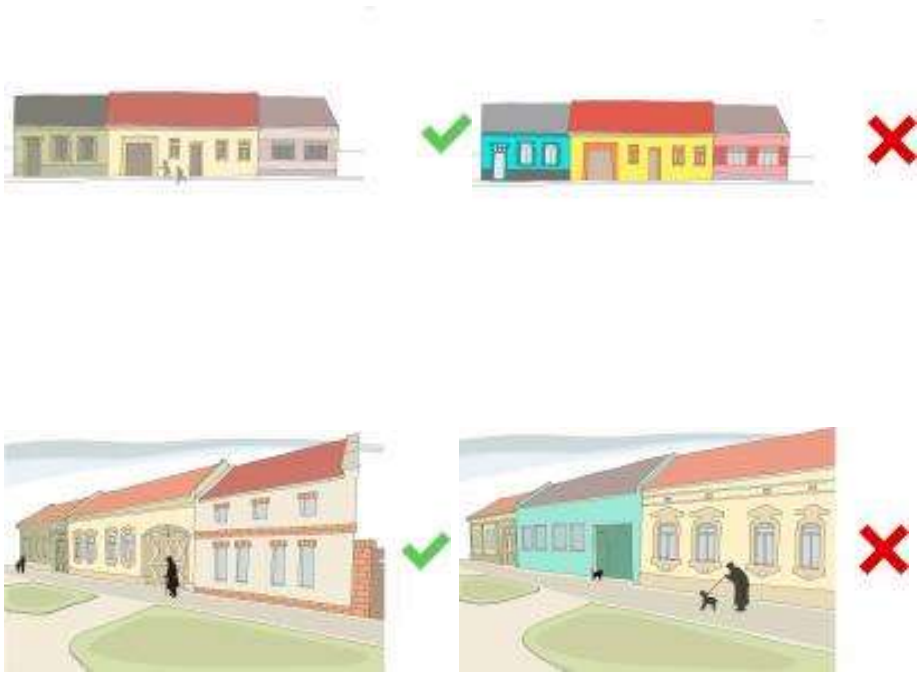

AJTÓK, ABLAKOK

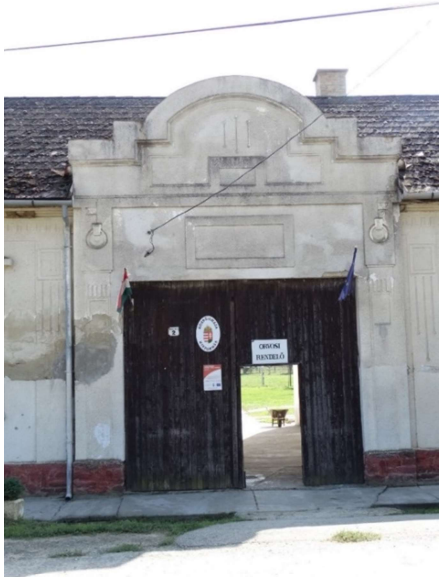

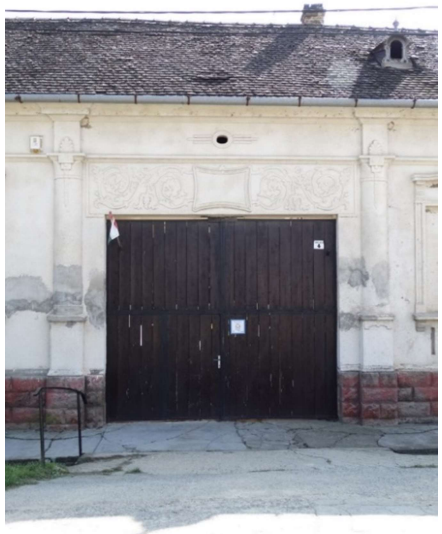

Kistormás településközpontjában a zártsorúan épült épületekre jellemző, hogy egy nagykapun, illetve annak tábláiban kialakított kisebb bejáraton át juthatunk az udvarba, és a kapualjból nyílnak az épületszárnyak.

A faszerkezetű osztott ablakok nagyobb méretűek, és a homlokzat szélső traktusában általában párban vannak beépítve, a középrészen, vagy más hangsúlyos helyen pedig három egymás melletti jelenik meg. Az ablakok körül a vakolatdíszítéseken kívül falazott párkányokat és könyöklőket is láthatunk, az ablakokon pedig faredőny árnyékolószerkezet, vagy belső spaletta készült régen.

A nyílászárószerkezetek anyagának kiválasztásánál inkább a hagyományos fából készített megoldások mellett döntsünk, mert a természetes anyagú szerkezetek jól szellőznek – a műanyag nyílászárókkal szemben -, és jobban illenek ezekhez az épületekhez, valamint stílusosabb megjelenést is kölcsönöznek a házaknak.

RÉSZLETEK

Kistormáson régen a zártsorú épületek orom- és tűzfalait vakolták, vagy tégla architektúrával díszítették. Ezekre a házakra az jellemző, hogy díszes, ívesen kiemelt attikafalak vannak az ablakok és kapuk fölött, amelyek hangsúlyosabbá teszik az utcai homlokzatot, és az utcával párhozamos gerincű tetőfelületet.

Ezeken az épületeken is lényeges díszítőelemek a bádogos szerkezetek: az esővízgyűjtő üstök, a csatornatartóvasak és a padlásbevilágítók. Kistormás településképi elemei ezek a falu virágkorát idéző részletek, amelyeknek a megőrzése és felújítása javasolt, mivel értékes épített örökségi darabok.

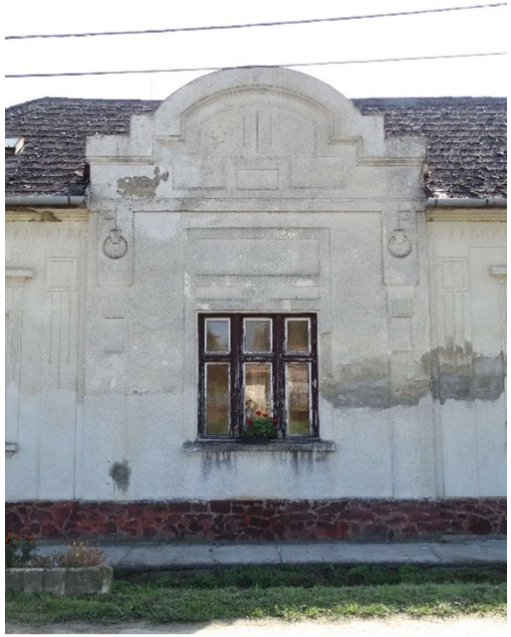

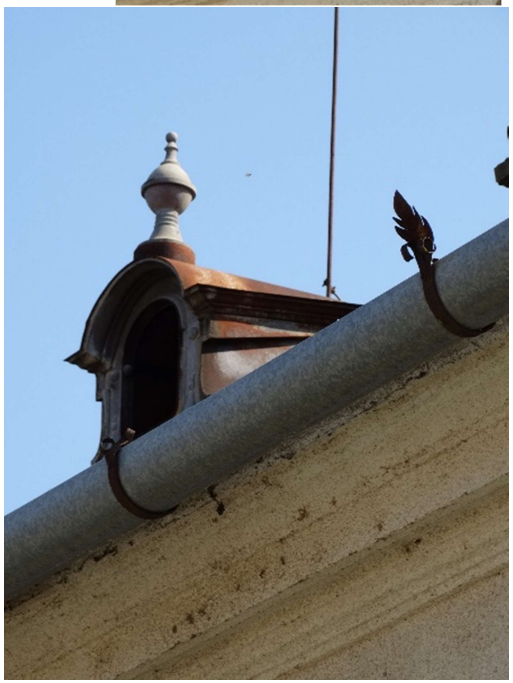

RÉSZLETEK

Kistormáson a hézagosan zártsorú, utcavonallal párhuzamos gerincű, nyeregtetős épületek oldalfalait régen vakolták és tégla architektúrával díszítették.

Ezt az építészeti anyaghasználatot érdemes megőrizni az új építéseknél és a felújításoknál is. Kistormás településképi értékeit gazdagítják ezek a megoldások és stílusos megjelenést kölcsönöznek az épületeknek.

AJÁNLÁS

ÁTALAKULÓ TELEPÜLÉSRÉSZ

TELEPÍTÉS

Az átalakuló településrészen lehetőség van szabadon álló, és előkertes épületek elhelyezésére, de ezeknél az új házaknál is az egyszerű tömegű, mai formákkal, nyílászárókkal ajánlott illeszkedni a település egészéhez. A telepítésnél vegyük figyelembe a terepadottságokat és a településrendezési terven meghatározott beépítési javaslatokat.

MAGASSÁG

Az új épület akkor illeszkedik a környezetébe, ha hasonló magasságú, mint a szomszédos házak, de természetesen nem kell pontosan azt másolni. Ha igény van a tetőtér beépítésre, akkor az kisebb térdfallal is megépíthető, kialakítható, hogy a falusias jellegű utca- és településképet sikerüljön megőrizni.

TETŐFORMA, TETŐHAJLÁSSZÖG

Az átalakuló településrészen lehetnek nagyobb, összetettebb tetőformák is, de ügyeljünk arra, hogy a tetőhajlásszög 25-45 fok között legyen, mivel így az épületek még cseréppel lefedhetők. Kistormáson a sváb népi építészeti hagyomány miatt a sok álló tetőablak, és a mediterrán jellegű lakóház formái kissé idegenül hatnak, ezért inkább az illeszkedés javasolt.

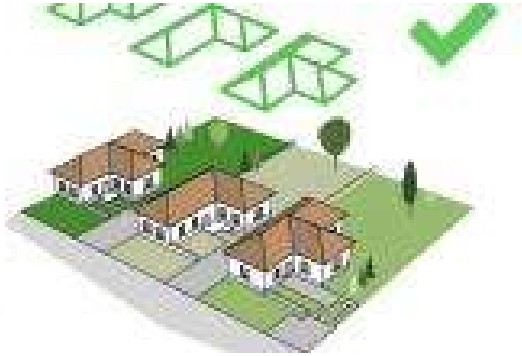

HOMLOKZATI ANYAGOK, SZÍNEK

Jó példák lehetnek számunkra új épület építése esetén is a régi házaknál alkalmazott anyagok és színek. A fehér vagy halvány árnyalatú, természetes, ún. földszínek javasoltak, de kerüljük az élénk, harsány színeket és a nem természetes színeket, anyagokat, burkolatokat. Az utca felé néző erkélyek és loggiák nincsenek kihasználva, ezért a hagyományos homlokzati tagoláshoz illeszkedő épületformálás javasolt.

AJÁNLÁS

TÖRTÉNETI ÉS ÁTALAKULÓ TELEPÜLÉSRÉSZ

KERÍTÉSEK

Kistormáson régen vesszőfonatos kerítéseket készítettek, majd ezt váltotta fel a deszkapallós megoldás, melyet az udvar zártságának biztosítása miatt alkalmaztak.

Ma már a kerítések változatos anyagokkal és formákkal vannak jelen Kistormáson. A településre az áttört - elsősorban fém - kerítések a jellemzők, de a régi kovácsolt és új vaskerítések mellett megtalálhatók a teljesen zárt felülettel megjelenő, intim belső udvart eredményező, fapallókból épített kerítések is.

A drótháló megoldásoknál gyakran kíséri sövény a kerítés vonalát, de ilyen esetben is törekedjünk a természetes táji környezetbe illő, honos fajták ültetésére. A túl magasra nővő tuják nem illenek a falusias hangulatú utca- és településképbe.

A történeti településrész jó arányú, részletgazdag homlokzatát ne takarjuk el teljesen a nem jól megválasztott növényekkel. Kistormáson kerüljük a nád - és a trapézlemez kerítést is, amelyek bár olcsó és gyors megoldást kínálnak, de nem adnak esztétikai élményt és a településképet is kedvezőtlenül alakítják.

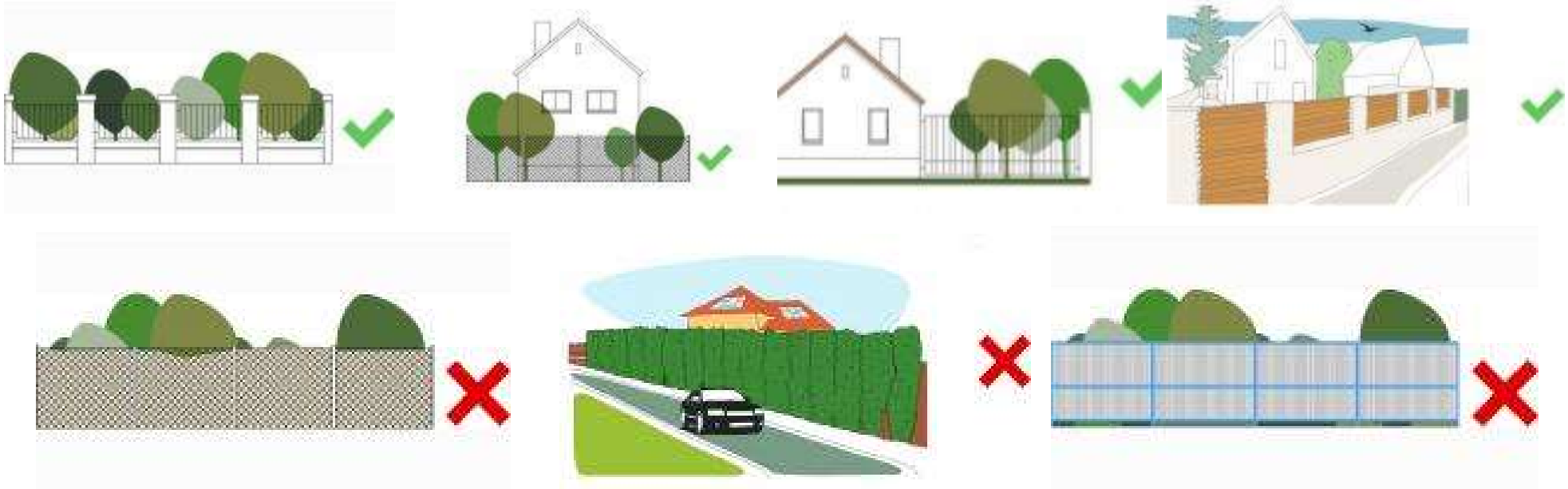

TÖRTÉNETI ÉS ÁTALAKULÓ TELEPÜLÉSRÉSZ

KERÍTÉSEK

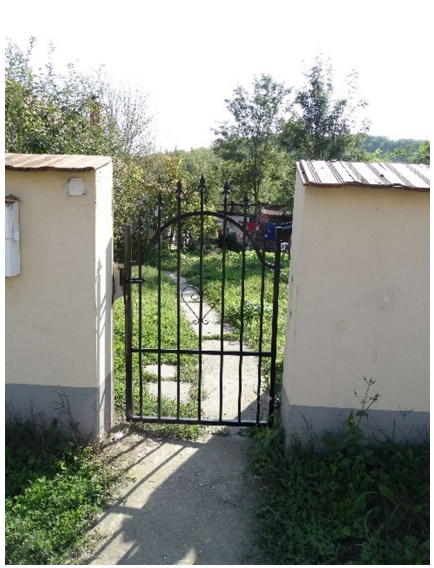

KERTEK

A kistormási kertek összetalálkoznak a dombokon lévő növényzettel, s alig vesszük észre a zöld szín- és szintváltásokat. Ez egy természetes harmóniát és nyugalmat ad a tájnak, de a szemlélőnek is, aki a jellegzetes falusi kertek hangulatos világába tekinthet be.

A kistormási kertek virágokkal, zöldségekkel, gyümölcsfákkal vannak beültetve, és a tornácok árnyékolójaként szőlőlugasokat és szárításra felfűzött pirospaprika fűzéreket használnak a falubeliek.

Az udvarokon régi gazdasági épületeket, istállókat, górékat és pajtákat is fel lehet fedezni, amelyek Kistormás népi épített örökségének értékei.

A kertekben 40 -50 évvel ezelőtt ültetett, különböző fajtájú, nagyra nőtt fenyőket láthatunk. Az udvarok hátsó részében lévő partfalakban régen pincéket alakítottak ki, a felső részen pedig szőlőt, veteményt – és gyümölcsöt termesztettek.

A kertek is hozzátartoznak Kistormás belterületi zöldfelületéhez, amelyeknek rendben tartásával településképi szempontból is kedvezően alakíthatjuk a lakókörnyezetünket.

Ha át szeretnénk alakítani a meglévő kertünket, vagy az új házunk környezetét rendezzük, akkor gondoljuk át a kerti építmények (gépkocsibeállók, pergolák, piknikhelyek, hulladéktárolók, növényrácsok, padok, szegélysávok, járdák, térburkolatok, játszóhelyek) kialakítását is, mivel ezekkel is jelentős mértékben formálhatjuk a lakóházunk és udvarunk összképét, illetve a településképet.

A természetes formák, anyagok és illeszkedő növények választásával harmonikus látványt és kellemes környezetet teremthetünk a kertünkben.

Törekedjünk a hagyományos értékek megőrzésére, valamint alkalmazkodjunk a táji és természeti adottságokhoz a kertek kialakításánál is.

KERTEK

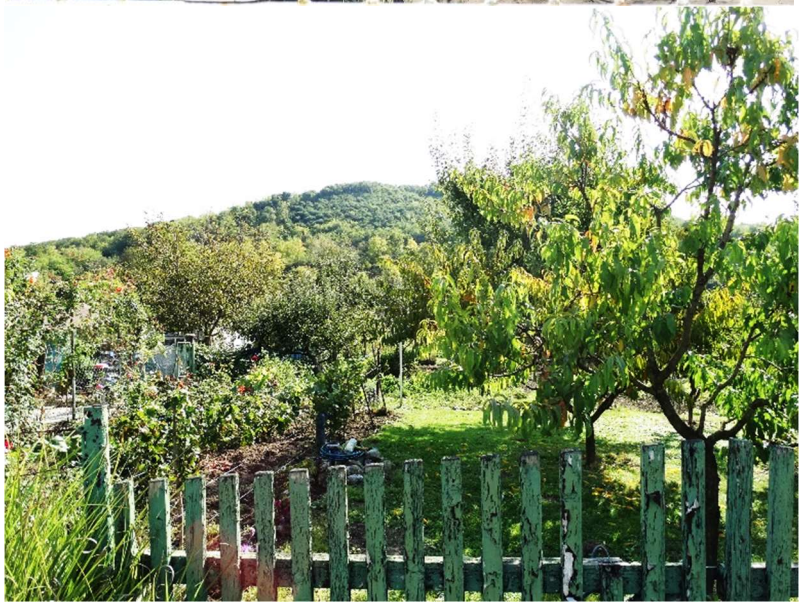

KERTEK

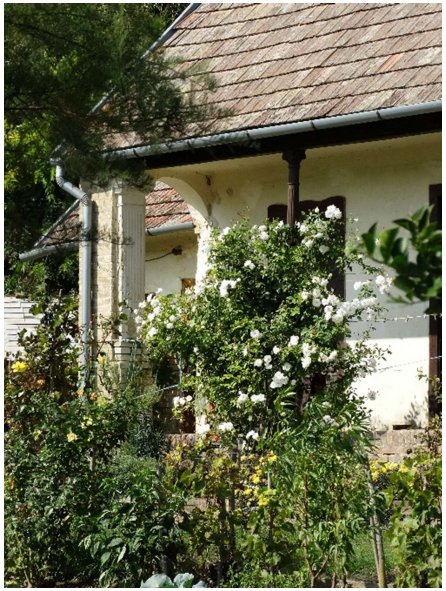

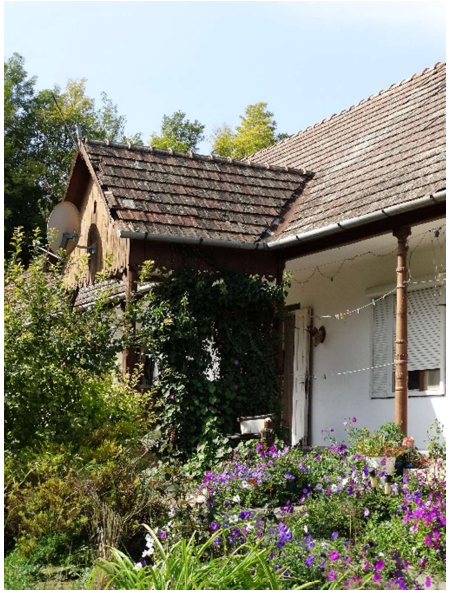

KERTEK

Kistormás táji és természeti adottságaiba jól beleillik ez a rendezetten összerakott faanyag, de emellett a falu településképét is gazdagítja és jó példát is mutat.

Az udvarokon is javasolt a rendezettségre törekedni, mivel nemcsak saját lakókörnyezetünk válik értékesebbé, szebbé, de az utcán járók számára is kellemesebb benyomást keltünk ezáltal.

A falusias jellegű, igényes településképi arculat kialakításához egyszerű, megoldásokkal is hozzá járulhatunk.

UTCÁK

Kistormás táji és természeti értékekkel körül vett település, ahol a régi épületek és a falusias utcák jelentős településképi értéket képviselnek, meghatározói a település karakterének, ezért megőrzésük kívánatos.

Ezeken a területeken is törekedjünk a táji adottságokhoz illeszkedő, hagyományos, őshonos növények telepítésére, a falusias beépítéssel harmonizáló előkertek kialakítására, valamint a zöldfelületek gondozására, hogy még kellemesebb településképi arculatot sikerüljön megteremteni. Az utcákon a járdák és az útburkolatok javításával, a zöldfelületek rendezésével és az árkok rendben tartásával a településképi megjelenést is javíthatjuk.

A járdák kialakításánál figyelni kell az utcavonalon álló régi épületek előtti szakaszokra, ahol nem szabad teljesen neki betonozni a járófelületet az épületekhez, mert a felcsapódó nedvesség könnyen felszívódhat a falazatba.

Az ilyen jellegű probléma megoldása lehet, ha egy szivárgó kavicsréteggel távol tartjuk a vizet a falszerkezettől, megakadályozva ezzel a nedvesség feljutását. Az utcák településképi része az utcai világítás is, amely elsősorban a biztonságos közlekedést szolgálja, de hangulatosabbá is teszi az esti faluképet.

UTCÁK

Kistormás utcáira nem jellemző a fásítás, ezért javasolt a táji és természeti környezetbe illő fasorok telepítése a vízfolyások és az utak mentén.

A Dózsa György és a Kossuth utca mindkét oldala beültethető lenne fákkal, a Petőfi utca keskeny zöldsávjában sövény is telepíthető, a patak menti oldalon pedig fásítás javasolt.

A településközpontban összefutó utcák zöldterületeinek és burkoltainak a további rendezése és a parkosítás folytatása javasolt a kedvezőbb településképi arculat érdekében.

KÖZTEREK, KÖZPARKOK, KÖZKERTEK

A zöldterületek közé tartozik a közpark és a közkert, amely a pihenést, a játékot, a sportot, és egyéb szabadidős tevékenységeket szolgálja. Kistormáson a régi iskola épülete melletti játszótér modern játékokkal, kellemes környezetben várja a gyerekeket.

Az önkormányzat keresi a volt Iskolaépület hasznosításának a lehetőségét is, amelynek megvalósításával a játszótér is még kihasználtabb lenne, és a Sportpályával együtt, a településen élők szabadidős elfoglaltságára is lehetőséget biztosítana.

Kistormás közterein és közkertjeiben a gondozott, nyírott gyepfelületekkel, újabb virágágyásos területek kialakításával, valamint a Sportpálya környezetének fejlesztésével, még kellemesebb környezetet lehet majd kialakítani az ott lakók és a településre látogatók örömére.

Kistormáson a településkép arculatának formálására irányuló munkát érdemes tovább folytatni, kihasználva a község táji adottságait, mert az eddig megtett lépések is előbbre vitték a községet ezen az úton.

KÖZTEREK, KÖZKERTEK, KÖZPARKOK

KÖZTEREK, KÖZKERTEK, KÖZPARKOK

Kistormás központjában az utak mentén általában füvesített zöldfelületek vannak, amelyek között üde színfoltot jelentenek a virágokkal beültetett járda melletti szakaszok.

A településképi arculatot kedvezően formálják a gondozott, nyírott füves területek és a virágágyások, szegélyek, amelyek hangulatosak és a falusias karaktert is erősítik.

Az utak mentén lévő fasorok javítják a településképet, ezért hazai, honos fák ültetése javasolt lenne a településen.

LAKÓHÁZAK

Kistormás egyik legszebb régi épülete ez a lakóház, amely a település sváb népi építészeti örökségének meghatározó értéke.

A lakóépület hagyományőrző felújítása szép példa arra, hogy érdemes megtartani a régi értékeket, mivel jelentősen befolyásolják a településképet, és értéket is képviselnek.

A lakóház homlokzatán megőrizték a régi nyílászárókat, a zsalugátereket, a tornác végi díszes ajtót, a padlásszellőzőket, a vakolatdíszeket, a cserépfedést és a tornácoszlopokat.

Egy régi fotón látható volt, hogy hajdan is ilyen fa palánkkerítése volt ennek a lakóháznak, amely a fehér díszítésekkel harmonikus utcaképi megjelenést ad. Nemcsak a lakóház, hanem az udvara, a kertje és a melléképülete is eredeti formában maradt meg.

Kistormás többi régi épületének helyreállításánál is jó példa lehet.

LAKÓHÁZAK

Kistormás másik szép régi épülete ez a lakóház, amely szintén meghatározó értéke a település sváb népi építészeti örökségének.

A régi lakóépület hagyományőrző felújítása szép példa arra, hogy érdemes a régi értékeket megtartani, mivel jelentős településképi értéket képviselnek.

A lakóház homlokzatán is megőrizték az eredeti nyílászárókat, a homlokzati részleteket, a tornác végi díszes kétszárnyú ajtót, a padlásszellőzőket, a vakolatdíszeket és a tornácoszlopokat, de az előkert és az udvar is a történeti településrész értékei közé tartozik.

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

Kistormás településképének érdekes eleme ez a nagy méretű gazdasági épület, amely a keskeny porták között, a szokásostól eltérően, egy széles telken áll.

Az épület hajdani gazdája Hilt úr volt, aki egy szerény méretű lakóházban élt a családjával - mesélik a falubeliek -, „pedig, ha ekkora melléképületet épített, akkor jelentős vagyonnal rendelkezhetett”.

A portán egykor még két hatalmas méretű góré is állt, amelyre úgy emlékeznek vissza az itteniek, hogy „akkora volt, hogy még fociztunk is benne gyerekkorunkban”.

A gazdasági épület Kistormás helyi védelem alatt álló épületei közé tartozott korábban, de a védelem alól ki lett vonva. Az épület településképi szempontból Kistormás értékei közé tartozik, ezért megőrzése és felújítása továbbra is javasolt lenne.

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

A Kistormáson megmaradt régi melléképületek szép példája ez a jó állapotú, több mint 80 éve épített favázas kukoricagóré, amelynek még az apróbb részleteit is gondossággal alakították ki hajdan.

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

A lakóházak középső részének tetőfelépítménnyel való kiemelése ritka megoldás volt a régi sváb településeken. A fedett terasz a tornác kibővítése, amely lehetőséget adott házimunkavégzésére, vagy pihenésre is.

A porta másik értékes része a ház folytatásában épült gazdasági épület, amelynek nyílászáróit a svábok által kedvelt, világoskék színű festés keretezi. A jó állapotú, karbantartott melléképület, a fehérre meszelt falak és a nyílások körüli színezések, illetve a falusias udvar növényei, de még a régi öntöttvas kút is az utca- és településkép része.

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

ÁRKOK ÉS ÁTERESZEK

Kistormáson is, mint más völgyi falvakban, a régi időktől kezdve meg kellett védeni a házakat a nagyobb esőzések után, mivel a jelentősebb csapadékmennyiség veszélyeztette az épületeket. A régiek jól megfigyelték a felszíni vizek mozgását, és a házaikat megvédő megoldásokat kerestek. Kistormáson is kialakult a felszíni árokrendszer, amely elvezette a csapadékvizet.

Az árkoknak nagyon fontos a jó szerkezeti kiépítettsége, de a körülötte lévő növényzet is meghatározó településképi szempontból, mivel ezek együttesen formálják a településképet. Az árkok fölött átereszek és hidak épültek, amire néhány hangulatos példát is láthatunk a településen, amelyek a településképi arculatot is gazdagítják.

Ezekhez az építményekhez javasolt a tégla, a fa, és az acél építőanyagok használata, amelyek időtállók és esztétikusak is.

IMPRESSZUM

Kistormás Településképi Arculati Kézikönyve

Készült 2017 decemberében

Felelős: Pintér Ferenc, Kistormás polgármestere

Megbízott főépítész: Herr Teréz építész

Készítette: Zámbó Ildikó építész

Fotók: Zámbó Ildikó

Konzulens: Sulyok Balázs megyei főépítész

A településrészek térképe a google maps segítségével készültek.

A katonai és a kataszteri térképek forrása: mapire.eu

A kézikönyvben felhasznált ábragyűjtemény a tak.lechnerkozpont.hu által ajánlott mintarajzokat tartalmazza.

A kézikönyv melléklete Kistormás Építészeti Értékvizsgálati térképét és adatlapjait tartalmazza (szerző: Deák Varga Dénes, Meridián Kft., 2008.)

FORRÁSOK

kistormas.hu
kozelet.hu
kolesd.hu
Dr. Andrási Gábor fotói szerepelnek - a szerző hozzájárulásával - a Kistormás TAK 2017., 3., 5., 6., 7., 10., és 11. oldalán

KÖSZÖNET

A Településképi Arculati Kézikönyv készítéséhez nyújtott segítségért köszönetet mondunk Pintér Ferenc polgármesternek és Dr. Andrási Gábornak, továbbá mindazoknak a kistormási lakosoknak, akik a település bejárása és fényképezése közben, illetve a Lakossági Fórumon való közreműködésükkel támogatták ezt a munkát.

M E L L É K L E T

KISTORMÁS KÖZSÉG HELYI VÉDELEM ALATT ÁLLÓ ÖRÖKSÉGEINEK JEGYZÉKE

1. fejezet

A helyi egyedi védelem alatt álló épületek

Sor-szám	Helyrajzi szám	Utca, házszám	Megnevezés	Értékvizsgálati adatlap sorszáma
1.	12.	Kossuth L. u. 33.	Lakóház és góré	3.
2.	13.	Kossuth L. u. 35.	Lakóház és góré	4.
3.	23.	Kossuth L. u. 55.	Lakóház	7.
4.	34.	Kossuth L. u. 70.	Lakóház és góré	8.
5.	41/2.	Kossuth L. u. 60.	Lakóház, góré és kút	9.
6.	58/2.	Kossuth L. u. 34.	Lakóház	10.
7.	70.	Kossuth L. u. 14.	Lakóház	12.
8.	80.	Dózsa Gy. u. 7.	Lakóház, gazdasági épület és góré	14.
9.	81.	Dózsa Gy. u. 9.	Lakóház, gazdasági épület és góré	15.
10.	98.	Dózsa Gy. u. 12.	Lakóház	19.
11.	146.	Petőfi S. u. 14.	Lakóház	22.

2. fejezet

A helyi védett botanikai értékek

Sor-szám	Helyrajzi szám, utca, házszám	Megnevezés
1.	3. hrsz.	A temető fává nőtt buxusai (Buxus sempervirens)
2.	Dózsa Gy. u. 4.	Óvoda kertjében lévő Quercus robur - törzsátmérő: 80 cm

KISTORMÁS KÖZSÉG ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKVIZSGÁLATI TÉRKÉPE

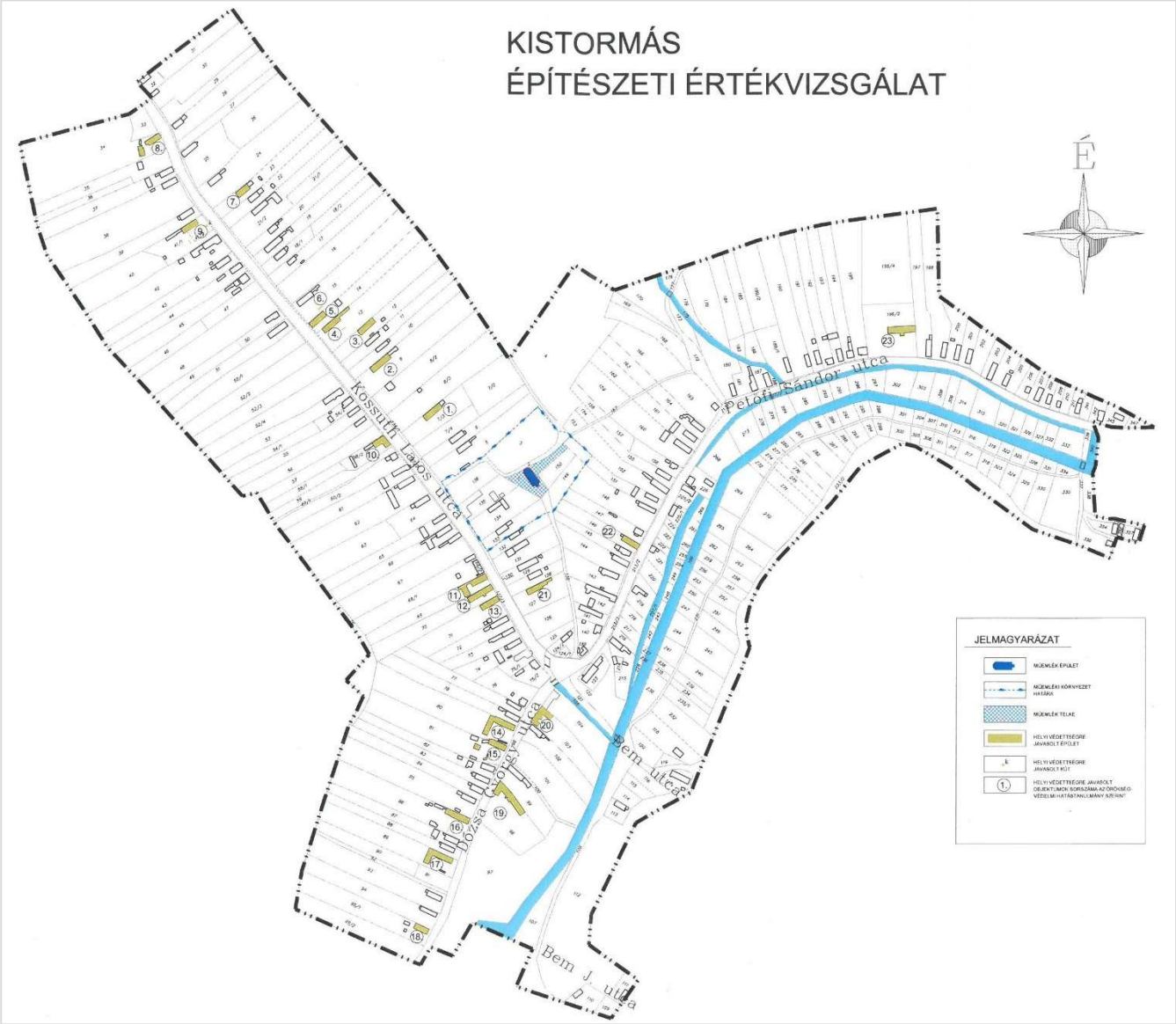

Kistormás határában több régészeti lelőhely is található, amelyek védelmére külön előírások vonatkoznak. A település rendezési terve tartalmazza a nyilvántartott feltárt és feltáratlan régészeti lelőhelyeket.

Kistormás 2008-ban készült Értékvizsgálati Térképén látszik, hogy helyi védelemre javasolt értékekben gazdag volt a település, amelyek nagy része magántulajdonban lévő lakó- és gazdasági épület. A rendezési terv készítése óta eltelt tíz évben a helyi védelem alá vonásra javasolt épületek egyrésze lebontásra került, vagy nem került a védelem alá, illetve ki lett vonva az alól.

Az építészeti értékekhez való helyes viszonyulás, illetve a fennmaradásuknak és a megőrzésüknek a feltétele, a hagyományos építészeti tömeg, a tetőforma, a homlokzati nyílásrend, a nyílásosztás, a homlokzati tagozatok megtartása, valamint az eredeti rendeltetésnek megfelelő használat.

Kistormás településképi arculatának megtartása érdekében az épületek felújítása, vagy bővítése esetén a részértékeket is ajánlott megőrizni, illetve az új épületbe történő beépítésével megmenteni. A belső átalakításokat is az eredeti szerkezetek és a belső értékek tiszteletben tartásával javasolt megoldani.

ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAPOK

TÖRZSSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉG, BÍRSÁGI KATEGÓRIA
4204.	1.	Temetőhegy Evangélikus templom	M III

HELYSZÍNRAJZ

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, VÉDENDŐ ÉRTÉKEK

A dombtetőn szabadonálló, egyhajós, barokk stílusú templom. A toronyaljban nyíló kőkeretes kapu fölött latin nyelvű tábla az 1776-77-es építési dátumot hirdeti. Berendezése a 18. század végéből származik. 1777-ben szentelték fel a templomot, tornyát későbbi években építették. 2000-ben teljes felújításon esett át. Jelenleg egy, a templom alatt lévő üreg beszakadása miatt jelentkező épületsüllyedés és szerkezeti károsodás miatt életveszélyessé nyilvánították.

Védendő: a templom külső és belső megjelenése.

KORREKCIÓS JAVASLAT

Folyamatban van az épület süllyedésének megállítása, illetve a torony dőlésének visszanyomása.

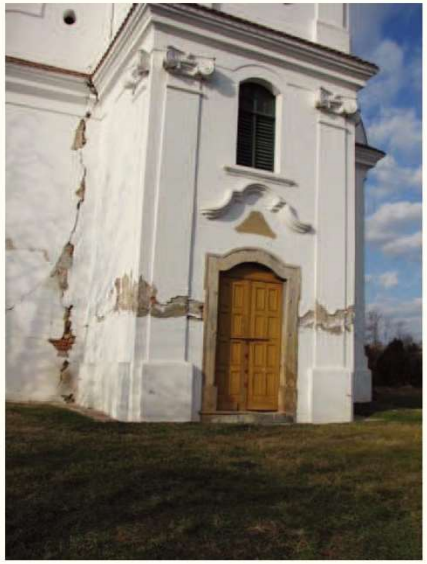

ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAPOK

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉGI FOK
3.	12.	Kossuth utca 33.	H

HELYSZÍNRAJZ

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, VÉDENDŐ ÉRTÉKEK

Egytraktusú, viszonylag széles alaprajzú lakóépület, nyitott tornácát falazott pillérek határolják. A szemközti telekhatár mentén falazott építményen elhelyezett fa terménytároló áll.

Védendő: a lakóépület tömege, homlokzatainak nyílásrendje, valamint a góré.

KORREKCIÓS JAVASLAT

A homlokzat javasolt színei: díszek, keretezések fehér, falfelület pasztell sárga, lábazat sötétebb sárga.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉGI FOK
4.	13.	Kossuth utca 35.	H

HELYSZÍNRAJZ

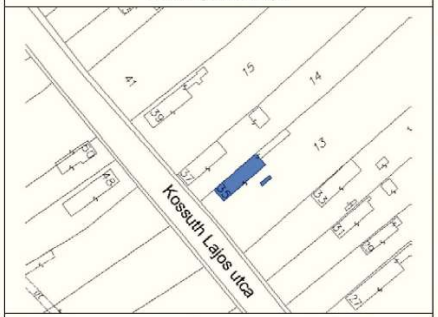

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, VÉDENDŐ ÉRTÉKEK

Hosszházas elrendezésű parasztház, faragott faoszlopos nyitott tornáccal. Homlokzati nyílásrendje megőrizte eredeti formáját. A tornácát lezáró faragott ajtót színes felülvilágító díszíti, továbbá oromfalát faragott széldeszkája, díszesen kialakított vízgyűjtő üstje teszi értékessé.

Védendő: a lakóépület tömege, homlokzatainak nyílásrendje, díszítettsége, ablakainak osztása, valamint a góré.

KORREKCIÓS JAVASLAT

Az épület vízelvezető csatornája hiányos, ezért a folyamatos ázás miatt az épület vakolata lepereg, a falak szerkezete meggyengül. Szükséges a csapadékvíz elvezetésének megoldása.

ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAPOK

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉGI FOK
7.	23.	Kossuth utca 55.	H

HELYSZÍNRAJZ

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, VÉDENDŐ ÉRTÉKEK

Utcára merőleges, csonka kontyolt tetős parasztház. Udvar felőli oldalát faragott oszlopokon támaszkodó nyitott tornác alkotja. Fehérre meszelt oromfalát hatosztatú, kisméretű ablakok, íves boltozatú ajtónyílás és a fal síkjából előreugró vakolati párkányok tagolják.

Védendő: az épület tömege, homlokzatainak tagolása, nyílásrendje, díszítettsége, ablakainak osztása.

KORREKCIÓS JAVASLAT

Az épület felázásának megszüntetése miatt szükséges az ereszcsatorna kiépítése és a víz elvezetése az épülettől.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉGI FOK
8.	34.	Kossuth utca 70.	H

HELYSZÍNRAJZ

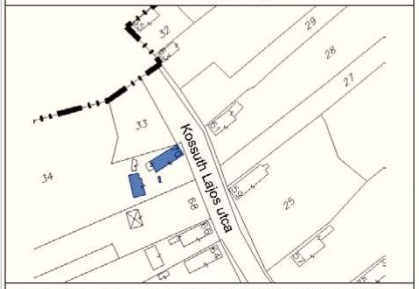

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, VÉDENDŐ ÉRTÉKEK

Utcára merőleges nyeregtetős lakóépület, keresztbe fordított gazdasági épülettel és fa terménytárolóval. Lakóépületének oromfalát nyerstégla felületképzés díszíti, a hátulsó épületrészt oszlopokon támaszkodó nyitott tornác alkotja. Gazdasági épületét hatalmas fa, istálló kapu, illetve tornácos rész alkotja.

Védendő: az épületegyüttes beépítési módja, tömege, homlokzatainak megjelenése, felületképzése, gazdasági épület nyílásrendje, valamint a góré megjelenése.

KORREKCIÓS JAVASLAT

A lakóház ablakainak áthidalóját javasolt eltakarni nyerstégla utánzatú keretezéssel. A redőnyök javasolt színe a sötétbarna.

ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAPOK

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉGI FOK
9.	41/2.	Kossuth utca 60.	H

HELYSZÍNRAJZ

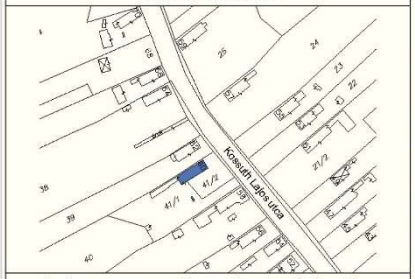

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, VÉDENDŐ ÉRTÉKEK

A lakóépület oromfalát vakolati díszek (koronázó párkány, keretezés, pilaszterek) tagolják, tornácbejáratát félkörívesen üvegezett felülvilágító zárja. Tornácát faragott oszlopok határolják.
Udvarában fakerekes kút áll, illetve keresztbe fordított, hosszú fa góré áll.

Védendő: az épület tömege, homlokzatainak megjelenése, díszítettsége, valamint a góré és a kút.

KORREKCIÓS JAVASLAT

A hármas osztású ablak helyett két hatosztású ablak beépítése javasolt az oromfalon. A tornácoszlopok sötétbarnára festése javasolt.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉGI FOK
10.	58/2.	Kossuth utca 34.	H

HELYSZÍNRAJZ

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, VÉDENDŐ ÉRTÉKEK

Utcai telekhatárra épített polgárias megjelenésű, század eleji lakóépület. Osztott ablakait díszes szemöldökpárkány hangsúlyozza.

Védendő: az épület tömege, utcai homlokzatának tagolása, nyílásrendje, díszítettsége.

KORREKCIÓS JAVASLAT

Palatető helyett cserépfedés használata javasolt. A fémkémény falazott kéményre cserélése vagy hátsó homlokzatra való áthelyezése javasolt. Homlokzat átfestése pasztell sárgára és fehérre.

ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAPOK

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉGI FOK
12.	70.	Kossuth utca 14.	H

HELYSZÍNRAJZ

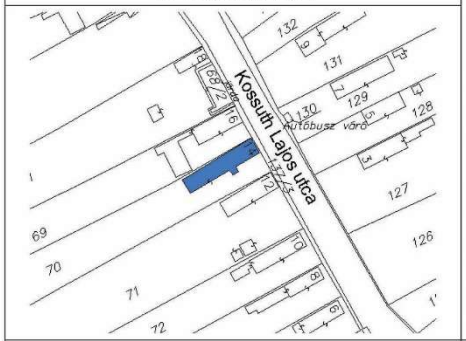

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, VÉDENDŐ ÉRTÉKEK

Az épület tömege, udvar felőli homlokzata megőrizte eredeti formáját, míg az oromfalát széles ablak beépítésével jelentősen megváltoztatták. Tornácát faragott fa oszlopok támasztják alá.

Védendő: az épület tömege, udvar felőli homlokzatának megjelenése, nyílásrendje.

KORREKCIÓS JAVASLAT

A nagyméretű ablak helyett kettő kisméretű, osztott ablak beépítése javasolt.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉGI FOK
14.	80.	Dózsa Gy. utca 7.	H

HELYSZÍNRAJZ

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, VÉDENDŐ ÉRTÉKEK

Oldalhatáron álló, utcára merőleges nyeregtetős lakóépület. Utcai oromzatát tagolt koronázó-párkány díszíti. Faragott tornácajtaját színes üvegmozaik és díszes keretezés teszi hangsúlyossá. Hosszoldalán végig futó tornácát kovácsoltvas korlát és oszlopok díszítik. Az lakóházhoz keresztbefordított gazdasági melléképület csatlakozik. Nagyméretű, megemelt fa terménytárolóját faragások díszítik.

Védendő: a lakó és gazdasági épület tömege, homlokzataik megjelenése, tagolása, díszítettsége, valamint a góré.

KORREKCIÓS JAVASLAT

A lakóház széldeszkáját, ablakainak és ajtóinak keretét és zsalugáterét javasolt sötétbarnára festeni. A gazdasági épület jelenleg kék színű homlokzati részeit javasolt sötétbarnára festeni vagy az egész homlokzat vakolatának eltávolítása és a nyerstégla felület visszaállítása.

M E L L É K L E T

ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAPOK

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉGI FOK
15.	81.	Dózsa Gy. utca 9.	H

HELYSZÍNRAJZ

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, VÉDENDŐ ÉRTÉKEK

Egytraktusos, hosszházas elrendezésű lakóépület, keresztcsűrős gazdasági épülettel és terménytárolóval. Arányos tömegű lakóépület homlokzatait harmonikus elosztású nyílásrend tagolja. Öntött vas oszlopok és kovácsoltvas korlát határolja az udvari homlokzatának tornácát.

Védendő: a lakó- és gazdasági épület tömege, homlokzataik megjelenése, nyílásrendje, valamint a góré.

KORREKCIÓS JAVASLAT

A parabola áthelyezése az épület hátsó részére, utcáról kevésbé látható helyre.

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉGI FOK
19.	98.	Dózsa Gy. uca 12.	H1

HELYSZÍNRAJZ

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, VÉDENDŐ ÉRTÉKEK

L-alakú épület, utcai telekhatárra építve. Osztott ablakait emelt szemöldökpárkány díszíti, utcai homlokzatát kváderezett felületképzés tagolja. Hátsó épületszárnyát falazott oszlopokon támaszkodó tornác határolja.

Védendő: az épület tömege, homlokzatainak megjelenése, tagolása, nyílásrendje és díszítettsége.

KORREKCIÓS JAVASLAT

Nem szükséges.

ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAPOK

SORSZÁM	HELYRAJZI SZÁM	CÍM	VÉDETTSÉGI FOK
22.	146.	Petőfi utca 14.	H

HELYSZÍNRAJZ

LEÍRÁS, JELLEMZŐK, VÉDENDŐ ÉRTÉKEK

Utcára merőleges, csonkakontyolt nyeregtetős lakóépület, díszített oszlopokkal határolt nyitott tornáccal

Védendő: a lakóépület tömege, nyílásrendje, megjelenése.

KORREKCIÓS JAVASLAT

Nem szükséges.